

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Jurgele

**Medijsko poročanje o beguncih:
Primer dnevnika Delo v letih 2015 in 2016**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Jurgele

Mentorica: doc. dr. Mojca Pajnik

**Medijsko poročanje o beguncih:
Primer dnevnika Delo v letih 2015 in 2016**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Zahvaljujem se partnerki Maši za njeno nesebično pomoč in vzpodbudo tudi v najtežjih obdobjih. Brez tebe mi ne bi uspelo! Prav tako se zahvaljujem staršem in bratu Gregorju, ki nikoli niste nehali verjeti vame. To diplomsko delo posvečam vam in svojim trem otrokom - Sari, Larsu in Svenu. Iskrena zahvala pa je namenjena mentorici doc.dr Mojci Pajnik za vso strokovno pomoč, čas, razumevanje, prijaznost, napotke in nasvete.

Medijsko poročanje o beguncih: Primer dnevnika Delo v letih 2015 in 2016

Vsebina pričujočega diplomskega dela kritično obravnava vlogo medijev pri reproduciranju diskriminatornega diskurza o beguncih, od vstopa prvih večjih skupin beguncev v Republiko Slovenijo, pa do obdobja, ko se je njihovo število začelo bistveno zmanjševati. Pri konstituiranju prevladujoče družbene realnosti so mediji tisti, ki so zaradi diskurzivnega statusa resničnosti in velikega dosega izredno močno orodje za razširjanje raznovrstnih ideologij. Imajo osrednjo vlogo pri postavljanju kazala pomembnosti tem, o katerih teče javna razprava. Z izborom virov informacij nadzirajo oblike javnega diskurza, še zlasti v primeru manjšin, medtem ko z izborom teme, žanrov, jezika in stila vsak dan konstruirajo in reproducirajo predstavo o »nas« kot pripadnikov večinskega naroda in o »njih« kot pripadnikov manjšine. Analiza novinarskih prispevkov v dnevniku Delo je pokazala prevlado elitnih uradnih virov informacij ter izredno visoko stopnjo rutinizacije novinarskega dela. S pomočjo diskurzivnih strategij znotraj elitnih uradnih virov razkrijem uporabo stereotipov in predsodkov ter dihotomne delitve na »Mi« in »Oni«.

Ključne besede: mediji, diskurz, begunci, diskriminacija, viri informacij.

Media Coverage of Refugees: An Example of the Daily Newspaper Delo in the Years 2015 and 2016

The content of this thesis critically discusses the role of media in reproducing discriminatory discourse on refugees, from the entrance of first large groups into the Republic of Slovenia, to the period when their numbers began to reduce significantly. When it comes to establishing the prevailing social reality, media is an extremely powerful tool for spreading different ideologies due to its discursive status of reality and great reach. The media has the central role in defining the significance of the topics discussed in public. By choosing the sources of the information, it controls the forms of public discourse, especially in the case of minorities. Furthermore, by choosing the topic, genre, language and style, it constructs and reproduces the concept of "us" as the representatives of the majority nation, and "them" as the representatives of the minority on a daily basis. The analysis of the journalists' articles in the daily newspaper Delo has shown the predominance of the elite official sources of information and an extremely high degree of the routinization of the journalistic work. With the help of discursive strategies inside the elite official sources, I uncover the use of stereotypes and prejudices and the dichotomous division into "We" and "They".

Keywords: media, discourse, refugees, discrimination, information sources.

KAZALO

1	UVOD	6
1.1	Izbor teme in teze.....	6
1.2	Zgradba diplomskega dela in metodološki okvir analize.....	7
2	MEDIJSKA KONSTRUKCIJA REALNOSTI	8
3	REPREZENTACIJE	9
3.1	Konstruktivistični pristop k teoriji reprezentacij.....	9
3.2	Medijski diskurz.....	11
3.3	Novinarski diskurz.....	12
3.3.1	Norma objektivnosti.....	14
3.3.2	Mesto vira informacij v novinarskem diskurzu.....	16
3.3.3	Zbiranje informacij: rutinizacija novinarskega dela.....	17
4	PREDSODKI IN STEREOTIPI	18
4.1	Stereotipi.....	19
4.2	Predsodki.....	21
4.3	Drugi.....	22
5	DISKRIMINACIJA IN RASIZEM	23
5.1	Rasizem in novi rasizem.....	25
6	MANJŠINE V MEDIJIH	26
6.1	Diskriminatorne prakse v medijih o manjšinah.....	28
7	EMPIRIČNA ANALIZA VSEBINE	29
	Metodologija.....	29
	Raziskovalno vprašanje.....	30
8	ANALIZA BESEDIL	30
8.1	Viri informacij.....	30
8.2	Kanali zbiranja informacij.....	33
9	KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA	34
9.1	Tekstualna analiza tem in prispevkov.....	36
10	SKLEP	44
11	LITERATURA IN VIRI	47
11.1	V analizi uporabljeni novinarski prispevki.....	51
	PRILOGA A: Zastopanost virov informacij v analiziranih prispevkih	56

1 UVOD

1.1 Izbor teme in teze

Mediji imajo s svojim poročanjem zelo velik vpliv na percepcijo ljudi in so pravzaprav osnovni vir informacij o zunanjem svetu (Jaschke 1992, 56). Njihova značilnost je, da nekatere dogodke večkrat reprezentirajo, medtem ko druge marginalizirajo oziroma jih izključujejo in jih tako naredijo občinstvu nepoznane, večkrat celo kot grožnjo ustaljenemu družbenemu redu (Branston in Stafford 2003, 90). Erjavčeva in Polarjeva (2007, 27-37) sta mnenja, da so mediji prav zaradi svojega močnega dosega in diskurzivnega statusa resničnosti plodna podlaga za širjenje prevladujočih ideologij o nekem dogodku, posamezniku oziroma skupini ter posledično rasizma. S svojim novinarskim diskurzom uresničujejo informativno funkcijo, ki je, kot pravi Vreg (1990, 215) »nedvomno osrednja funkcija množičnih medijev«. Najpomembnejše vprašanje, ki si ga zastavi Cottle (2000, 427) je ravno to, kdo je tisti, ki s svojimi glasovi in stališči oblikuje novinarski diskurz.

Pri obravnavanju beguncev, ki veljajo za manjšinsko skupino ljudi, je nujno kritično obravnavanje medijskih, ravno zato bom v pričujočem diplomskem delu analiziral novinarsko poročanje dnevnika Delo o množičnem prihodu beguncev na ozemlje Republike Slovenije v letu 2015 in 2016. Na osnovi konstruktivističnega pristopa k teoriji reprezentacij ter ob predpostavki, da so medijske vsebine tiste, ki s svojo diskurzivno in simbolno močjo pomembno vplivajo na našo predstavo določenih identitet, bom poskusil predstaviti, s katerimi diskurzivne strategije, s katerimi mediji reproducirajo vladajoči diskurz o beguncih. Kot pravi van Dijk (1985, 81–83) so mediji tisti aparat, ki reprezentirajo manjšine kot takšne, ki »Nas« ogrožajo, pri čemer poudarja, da večina občinstva njihovo reprezentacijo »Mi« : »Oni« sprejema kot normalno, kar pomeni, da doživljajo »nas« v pozitivni, »njih« pa v negativni luči. Pri tem opozarja, da so prav elite tiste, ki imajo večji dostop do javnega in medijskega diskurza (Van Dijk 1995, 32). Zato sem izhajal iz Polarjeve predpostavke (Polar Kovačič 2001), da položaj »novinarskega subjekta« pri zbiranju in izbiranju informacij o določeni skupini ali posamezniku obvladujejo družbene elite, ki so v odnosih z mediji zastopani kot uradni viri. Pri tem pa se novinar kot subjekt v tržnonovinarski praksi umika. Njegovo vlogo prevzamejo ekonomske in politične moči, torej elitni uradni viri.

Na podlagi pregleda strokovne in znanstvene literature s področij, ki so predmet diplomskega dela, sem si zastavil naslednje teze:

1. Delo pri poročanju o beguncih povzema/navaja informacije, mnenja in stališča elitnih uradnih virov, zastopanost beguncev kot vir informacij pa je zanemarljiva.
2. Novinarji Dela pri zbiranju informacij o begunski tematiki večinoma uporabljajo rutinske kanale sporočanja, s čimer ustvarjajo namišljeni vtis o objektivnosti sporočanja.
3. Delo pri poročanju o beguncih reproducira diskurz vladajočih elit, ki se je posluževala diskriminatornega poročanja in dihotomne delitve »Mi« in »Oni«.

1.2 Zgradba diplomskega dela in metodološki okvir analize

Diplomsko delo sestavlja teoretični in empirični del. V teoretičnem delu bom izpostavil ključne koncepte, ki zadevajo tematiko dela. V uvodnem delu bom pojasnil, na kakšen način konstruiramo realnost ter pomembnost medijev, zlasti tiskanih, pri razširjanju ideologij in definiranju vsakdana. Podrobneje bom predstavil značilnosti medijskega in novinarskega diskurza ter opredelil pomen reprezentacij. V zaključku teoretičnega dela bom pojasnil pojem medijskih manjšin, predsodkov, stereotipov, diskriminacije in rasizma v družbi. Teoretičnemu delu bo sledila empirična analiza medijskega poročanja o beguncih, ki bo temeljila na novinarskih besedilih dnevnika Delo in bo zajemala obdobje od septembra 2015 do marca 2016, ko je bil sprejet okvirni dogovor o reševanju begunske krize med EU in Turčijo in je število prispevkov o beguncih začelo upadati. Na podlagi pridobljenega dostopa do arhiva Dela, sem po ključnih besedah pridobil skupaj 746 prispevkov, ki so v zgoraj navedenem obdobju obravnavali evropsko begunsko tematiko. Za potrebe analize diplomskega dela sem izluščil zgolj tiste, ki obravnavajo begunce na območju Republike Slovenije oziroma imajo neposreden vpliv na Slovenijo. Število člankov se je tako skrčilo na 106 in to je tudi vzorec za nadaljnjo analizo.

Pri analizi novinarskih prispevkov bom uporabil kvalitativno kritično diskurzivno metodo analize besedil. Raziskavo bom izvedel na izbranem vzorcu informativne in interpretativne novinarske zvrsti. V prvem delu empirične analize bom z analizo vsebine novinarskih prispevkov skušal ugotoviti, katere vire informacij novinarji Dela uporabljajo v svojih prispevkih o beguncih – so to uradni ali neuradni viri, elitni uradni viri ter preko katerih

kanalov zbirajo informacije. V drugem delu pa bom predstavil rezultate kvalitativne analize vsebin, ki bo temeljila na osnovah kritične diskurzivne metode (v nadaljevanju KDA), ki je interdisciplinarna metoda kritične lingvistične analize lahko prispeva k razreševanju družbenih vprašanj s pomočjo analize jezika. Značilno zanjo so jasno zastavljeni politični cilji, v našem primeru sprememba diskriminacijske politike do beguncev. Kot navajata Erjavec in Poler Kovačič (2007, 41–42) je prednost KDA pred drugimi tekstualnimi analizami prav v tem, da lahko preučuje, kar je v besedilu prisotno in tisto, česar ni prisotno. Z analizo vsebine bom skušal ugotoviti ali novinarji pri poročanju o beguncih uporabljajo izraze, ki kažejo na diskriminatorno pisanje oziroma se poslužujejo delitve na »nas« dobre in »njih« slabe.

2 MEDIJSKA KONSTRUKCIJA REALNOSTI

Množični mediji imajo v podajanju interpretacij realnost ljudem ključno vlogo, pravi Bašičeva (1990, 106). Realnost, ki jo pri tem konstruirajo je ključnega pomena za razumevanje družbenega dojemanja in konstrukcije družbene realnosti nasploh.

Uporaba pojma medijska realnost predpostavlja obstoj »realne« realnosti, zato naj bi po mnenju nekaterih teoretikov njena uporaba bila sporna. Vendar pa Drameova poudarja (1992, 849), da za to še ne moremo govoriti, da medijska realnost ne obstaja. Na njeni drugi strani ni »prave« realnosti, ampak množica drugih, upošteva vrednih realnosti, ki jih posamezniki po eni strani drugače interpretirajo in po drugi strani tudi dejansko vidijo drugače (Radman v Drame 1992, 849).

Drameova (1992, 850) pravi, da je v središču medijske realnosti novinar. Je tisti, okoli katerega definira pojem konstrukcije medijske realnosti. Po njeno je medijska realnost kot:

1. del družbene realnosti – splet različnih realnosti, tako objektivnih, simbolnih in subjektivnih, ki izhajajo iz vsakdanjega življenja kot intersubjektivnega sveta in sistema;
2. posebno realnost – ta je za njene nosilce skupek objektivnih, simbolnih in subjektivnih realnosti. Tisti, ki sodelujejo pri njenem oblikovanju iz nje izhajajo in se vanjo tudi vračajo, kar ima za njih realne posledice. Njene ugotovitve so, da je medijska konstrukcija realnosti način umeščanja medijske realnosti v svet vsakdanjega življenja in procese »učinkovanja«

medijskih vsebin na individualno percepcijo družbene realnosti (prav tam, 852). Vzrok, na kakšen način in kako bo to vplivalo na konstruiranje realnosti posameznika, vpivajo izseki, ki jih mediji posredujejo kot realnost.

»Novinar, ki je središčna točka medijske realnosti, preko katerega se prepletajo pozornosti virov in naslovnikov, je edini, ki se v področju medijske realnosti neposredno usmerja k viru in naslovniku, oba pa se usmerjata drug k drugemu le prek novinarja« (Drame 1992, 853).

Pri obravnavi množičnih medijev v smislu diskurzivne in družbene prakse, je potrebno biti pozoren na celoten proces, ki ima vpliv na to, da določen dogodek v mediju postane novica. Pri tem Drameova (1992, 855–857) izpostavlja najpomembnejše procese konstruiranja medijske realnosti, ki so: zbiranje informacij, selekcija dogodkov, selekcija dejstev, Izbor žanra in uporaba jezikovnih sredstev.

Kot pravi Koširjeva (1988, 653) so novinarska sporočila vedno subjektivno obarvana - so interpretacija in ne preslikava stvarnosti, ki je povzročila, da smo o določenem dogodku/pojavu poročali oziroma nismo in da smo o tem dogodku/pojavu poročali to, kar smo, in tako, kot smo. Ravno zaradi navedenega je od konstrukcije medijske realnosti odvisno, na kakšen način vstopajo mediji v konstruiranje družbene realnosti.

3 REPREZENTACIJE

3.1 Konstruktivistični pristop k teoriji reprezentacij

Kot sem zapisal v prejšnjem poglavju se družbena realnost kontituira v odvisnosti od družbe same oziroma družbenih akterjev – torej, kot pravi Lutharjeva (1996, 182) »so realni pojavi vedno konstruirani, diskurzivna retorika s svojimi različnimi besedili pa je osrednji predmet in sredstvo družboslovne analize«. Po konstruktivistični teoriji, so institucije in diskurzi tisti, ki delujejo vzajemno, kar v povezavi z mediji pomeni, da je medijska kultura konstruirana z družbeno in s politično dinamiko in da to isto dinamiko tudi konstruira (Luthar 1996, 187).

Pomen nastaja z reprezentacijskim procesom. Pomen in jezik povezuje s kulturo. Pomen se pri tem izmenjuje skozi jezik, ki je osnovni medij in obenem tudi glavni prenašalec kulturnih

vrednot in družbenih praks. Vsaka kultura ina nabor pomenov, katere si pripadniki iste kulture delimo in obenem tudi izmenjavamo. Hall (2003, 15-21) pri tem poudarja, da imajo člani iste kulture dostop do »konceptualnega zemljevida«, ki si ga delijo, ta pa je konsenz obstoječih vrednot, na katerega vplivajo interesi močnejše družbene skupine. Toda konceptualni zemljevid ni dovolj. Sposobnost komuniciranja je namreč vezana na dostop in uporabo skupnega jezika. To pa predstavlja drugi sistem reprezentacije, ki sodeluje v splošnem sistemu konstruiranja pomena. Pomen, ki se ustvarja prek reprezentacij, je določen s kodom, ki vzpostavi povezavo med našim konceptualnim sistemom in jezikom, ter tako omogoči razlikovanje med socialnimi skupinami ter identifikacijo članov skupin s skupinskimi cilji in normami (Hall 2003, 42).

V kulturnih študijah je konstruktivistični pristop izpodrinil reflektivnega in intencionalnega. Kot pravi konstruktivistična teorija so stvari brez pomena, saj je uporaba reprezentacijskih sistemov tista, s katero si ustvarjamo pomen. To ne pomeni, da je po konstruktivistični teoriji zanikan obstoja materialnega sveta, ampak da svet izraža jezikovni ali pa katerikoli drug sistem, ki ga uporabljamo za reprezentacijo kulturnih konceptov (Hall 2003, 46). Foucault (2008) svoje zanimanje preusmeri na proizvodnjo vednosti prek nečesa, kar je poimenoval diskurz in ne več le jezik. Po njegovo je diskurz skupina izjav, ki zagotavljajo jezik, s katerim govorimo.

Z diskurzom se izvaja definicija objektov našega vedenja, obenem pa se z njim obvladuje način govorjenja in razmišljanja o določeni temi. Po njegovi definiciji je ključno izločiti ali vsaj omejiti razmišljanje na druge načine. »Pri tem je viden tudi ideološki efekt družbenih reprezentacij, ki s svojo močjo izključevanja nekaterih identitet učinkujejo na to, da slednje obstajajo skoraj izključno le v imaginaciji in retoriki tistih, ki govorijo v njihovem imenu, v močnejših, imperialnih diskurzih pa postanejo tisti »Drugi« (Said 1996, 192). Poler Kovačičeva (1997, 192) pri tem dodaja, da ima diskurzivna praksa prav tako ideološke posledice, saj vpliva na sodeluje pri produciranju in reproduciranju neenakosti odnosov moči med družbenimi razredi, etničnimi/kulturnimi večinami oziroma manjšinami in med ženskami in moškimi. Diskurz je zato lahko rasističen, seksističen ali pa poskuša prikazati nekatere predpostavke, ki so ponavadi napačne, o nekaterih vidikih družbenega življenja kot zgolj zdravorazumske (Fairclough in Wodak v Erjavec in Poler Kovačič 2007, 24).

Reprezentacije v medijskih tekstih delujejo ideološko in so utelešene v rabi jezika. Prispevajo k reprodukciji neenakih družbenih odnosov in k izkoriščanju (Fairclough 1995, 55). Pri tem Fowler dodaja (1993, 25), da dogodki dobijo določen zorni kot s tem, ko se reprezentacije dogodkov posredujejo s pomočjo medija z že ukoreninjenimi družbenimi vrednotami. V medijski kulturi, ki predstavlja javni prostor, potekajo boji o tem, katere so tiste agende, definicije in interpretacije, ki bodo skozi konfliktno diskurze v medijih zmagale v določenem javnem prostoru. Fowler (1993, 122) navaja dva razloga, ki postavljajo medije pri posredovanju ideologije v ospredje. Kot prvi razlog navaja sposobnost medijev, da določeno stvar hkratio posredujejo veliki množici ljudi. Kot drugi razlog navaja dejstvo, da poročanje medija reflektira interesno pogojene perspektive, ki temeljijo na ekonomskih in političnih okoliščinah medijske industrije (prav tam).

Za moje diplomsko delo je pomembna reprezentacija v tisku. Zanj je značilno, da novinar dogodke in ideje ne predstavi nevtrarno, kajti morajo čez vrsto selekcij, tej pa sledi transformacija dogodkov v poročila. Vsebina časopisov so ideje, prepričanja, verovanja, propozicije in ideologije, ne pa dejstva o svetu (Fowler 1993, 11). Vsak tekst je tako produkt, njegovo ustvarjanje je proces, kjer se javnost oziroma bralec teksta niti ne zaveda, da je pri nekaterih informacijah prišlo do selektivnosti. Kot pravi Fairclough (2001, 20) diskurz ne zajema samo kreiranje teksta, temveč tudi način njegove interpretacije in je odvisen od nelingvističnih procesov družbe. Medtem ko je vsaka oblika lingvistične formulacije v novicah izbrana z nekim razlogom, pri čemer izbire niso naključne in ima vsaka svoj pomen (Fowler 1993, 25–26). Reah (1998, 73) pove, da že sama izbira besed vzpostavlja določene ideološke predstave o družbi. Dodaja, da se jezik kot najmočnejše orožje kaže takrat, ko se občinstvu svet predstavlja na neekspliciten način. Obenem ima moč reprezentacije družbenih skupin ali posameznikov, kot tudi predstavljati različne odnose v družbi. Istočasno pa ima moč v družbi utrjevati že obstoječe stereotipe (prav tam, 54). Njihova mnenja so zmanipulirana, pravi Reah (1998, 55), saj je ravno jezik najpomembnejše orodje za izvajanje manipulacije. Kot dodaja Kirschner (1995, 141) je predpogoj za vplivanje na ljudi tudi zavestna uporaba tega sredstva z določenim ciljem.

3.2 Medijski diskurz

»Diskurzi, ki jih sprejemamo, imajo pogosto politične implikacije, saj uživajo široko odobravanje družbe v smislu »zdravega razuma« ali »resnice« in so v interesu dominantnih družbenih skupin« (Burr 1998, 56–57). Po njegovem mnenju besed in stavkov ne moremo pripisati nobenemu točno določenemu diskurzu, saj se pomen izrečenega konstruira v odvisnosti od diskurzivnega konteksta in konceptualnega okvirja v katerem se te besede pojavljajo (prav tam, 50). Značilno je, da se medijski diskurz vedno prepleta z ostalimi diskurzi in kot pravi Vreg (2000, 60) je reprezentirana realnost produkt različnih diskurzov, ki delujejo hkrati. Prav zaradi takšne narave medijskega diskurza, v katerem poteka nenehen boj za prevlado različnih družbenih sil, lahko razumemo medijski diskurz kot »prizorišče za produkcijo in difuzijo ideologije« (Erjavec in Volčič 2006, 305).

Pri analizi medijskega diskurza se bom naslanjal na Foucaultovo tezo (v Hall 2003, 65), ki ne zanika obstoja realnosti onstran diskurza, opozarja pa, da je le skozi diskurz moč dostopati do odkritja realnosti. Diskurzi po Foucaultu (prav tam) niso ne resnični in ne neresnični, bistveno je, kako se znotraj diskurzov ustvarjajo producirajo efekti resnice. Zaradi tega se je pri preučevanju raje ukvarjal z njihovo taktično produktivnostjo in vplivanjem v terminih moči ter vednosti, obenem pa tudi s tem, katere so tiste okoliščine in pravila, ki jih omogočajo uporabo v prav določenih situacijah. Zgoraj omenjena teza je pomembna predvsem pri analiziranju novinarskega diskurza zaradi diskurzivnega statusa resničnosti, ki slednjega zaznamuje.

3.3 Novinarski diskurz

V tem podpoglavju se osredotočam na novinarski diskurz, ki je pravzaprav tipičen medijski. Množični mediji namreč z novinarskim diskurzom uresničujejo informacijsko funkcijo, ki je »osrednja funkcija množičnih medijev« (Vreg 1990, 520), pri čemer je informacija »negacija nedoločenosti« in je sporočilo, ki omogoča, da človek spozna nekaj, česar prej ni vedel. Je sporočilo, ki prinaša »novico« oziroma novo vedenje (Vreg 2000, 60).

Pojem novinarski diskurz poudarja vlogo novinarstva kot prenosa družbeno in politično koristnih informacij in zanemarja številne sporočanje oblike, ki so v praksi prevladujoče, v teoriji množičnega komuniciranja pa njihovo mesto ni opredeljeno (Dahlgren v Poler Kovačič 2004, 10). Koširjeva (1988, 11) definicija novinarskega diskurza je označena kot

govor, ki se dogaja v določenem času in prostoru, prepleta pa določene mehanizme, od jezikovnih do ideoloških. Pri tem Polerjeva (2004, 7) dodaja, da je razlog za raziskovanje tega govora potrebno razumeti kot zavedanje, da delo novinarjev ni odsev realnosti. Novinarski izdelki so tako družbeni in medijski konstrukt in obenem podoba ali interpretacija, ki medijskih naslovnikom prikazuje »resnice« o »realnostih« kot Resnico o Realnosti »tam zunaj« (Poler Kovačič 2004, 7). Interpretacija se vedno dogaja med tistim, ki bere medijsko besedilo in samim besedilom, pri čemer je individualna interpretacija novinarskega besedila dejavnik mnogih različnih spremenljivk.

V nadaljevanju predstavljam štiristopenjski model učinkov novinarstva na naslovnika, ki ga je predstavil McNair (1998, 36) in njihovo odvisnost od:

1. kulturnega statusa sporočila (objektivno/subjektivno, nevtrarno/pristransko idr.);
2. kakovosti sporočila (estetske, tehnične idr.);
3. okolja sprejema (dostopa do pošiljateljnih jezikovnih, estetskih, ideoloških kod; dostopa do alternativnih virov informacij);
4. razkodiranja sporočila (pravni, moralni, fizični pritiski na družbeno delovanje; kognitivni, psihološki, vedenjski, ideološki učinki).

Za McNaira (prav tam, 57) ima pomembno vlogo kulturni status sporočila, saj sta kulturna moč in njegovo učinkovanje tesno zaznamovana v njegovem diskurzivnem statusu resničnosti. In sicer v smislu, da gre za zmožnost mobiliziranja zaupanja in strinjanja s pripovedovanjem zgodb, katerim verodostojnost pripisujemo le zato, ker so novinarske.

Novinarski diskurz je vpet v resničnost na dvojni način – kot njen del v ontološkem smislu (s tem, da obstaja, da je v resničnosti) in kot njegova referenca oziroma da ima določen odnos do resničnosti (Košir 1988, 652). Ker pa avtonomni množično-komunikacijski sistemi ne obstajajo, saj se vedno zrcalijo kot posistem vladajočih političnih in ekonomskih sfer, Koširjeva (1988, 11) označi mit o novinarskem »objektivnem (s)poročanju« kot najpomembnejšo postavko pri preučevanju novinarskega diskurza, brez katerega pravzaprav ne obstaja. Tudi Van Dijk (1988, 86) potrdi njene ugotovitve, saj je po njegovem norma objektivnega poročanja zgolj uspešno ustvarjena izluzija, ki jo ustvarja novinarstvo. Pri tem pa Poler Kovačičeva (Poler Kovačič 2004, 84) še dodaja, da se navidezno višja stopnja objektivnosti pojavlja v določenih žanrih, kar posledično ustvarja in omogoča, da naslovnik povečuje svoje zaupanje v resničnost in verodostojnost diskurza.

V nadaljevanju pojasnujem pojem objektivnosti, saj skozi analizo virov novinarskih besedil želim prikazati, da v primeru beguncev novinarji z uporabo rutinskih kanalov ustvarjajo namišljeni vtis o objektivnosti sporočanja.

3.3.1 Norma objektivnosti

Kot bomo ugotovili iz naslednjih poglavij imajo uradni viri večji dostop do medijev, kar lahko pripišemo tudi rutinizaciji novinarskega dela, še posebej v fazi zbiranja informacij. Uradni viri imajo večji dostop do novinarskih objav, zato imajo posledično tudi večjo moč vplivanja na občinstvo. Viri informacij poskušajo svoj interesni govor uveljaviti ne samo preko oglaševalskega diskurza, ampak tudi v besedilih, ki si lastijo status novinarskega diskurza (Poler Kovačič 2004, 73).

Status resničnosti se v novinarskem diskurzu, po mnenju Polarjeve (2004, 84), (re)producira s prikazovanjem norme objektivnega poročanja oziroma obveščanja javnosti. Ta zahteva uravnoteženo uporabljanje virov in pogledov in njihovo raznolikost, ter tudi njihovo preverljivost in razvidnost. Uradni viri informacij koristijo novinarstvu, ki se želi predstavljati kot objektivni, saj uspešno zadovoljujejo zahteve takega poročanja, in obratno: norma objektivnosti, spodbujena s potrebo po rutinizaciji, ki jo opredelim v naslednjem poglavju, koristi uradnim virom, saj jim omogoča redni dostop do novinarskih objav (prav tam, 85).

Norma objektivnosti je postavila določene omejitve o tem, kaj novinarji lahko poročajo in kdo so tisti, ki jim služijo kot legitimen vir informacij. Teoretiki sodobne novinarske in komunikološke teorije razumejo konvencijo novinarske objektivnosti na različen način, vendar so si enotni v tem, da je ta danes razumljena kot nedosegljiv cilj, poln paradoksov, še vedno pa kot glavni smerokaz novinarskega (re)konstruiranja realnosti (Vobič 2008, 107). Objektivnost je torej spoznana za vir pristranskosti in moči uradnih virov (Poler Kovačič 2004, 85). Bagdikian (1992, 180) je prav tako mnenja, da norma objektivnosti preveč poudarja uradni govor in učinkuje tako, da medijsko nepokrita ostanejo področja, ki so pomembna, vendar oblasti o njih ne govorijo. Pravilo objektivnosti je postavilo omejitve glede tem poročanja in tudi glede tega kdo je lahko legitimen vir informacij. S tem se je precej omejila avtonomija novinarja in dostop javnosti do medijev. To je pripeljalo do tega,

da so novice postale pristranske in sicer predvsem zaradi profesionalnih novinarskih standardov, s katerimi naj bi se ravno to pristranskost preprečilo (Poler Kovačič 2004, 85), kar potrdi tudi McNair (1998, 75), ki pravi, da »profesionalna etika objektivnosti, ustvarjena z namenom doseganja verodostojnosti pri občinstvu, vodi k pristranskosti v korist nosilcev družbene moči oziroma oblasti«. Von Foerster (v Poler Kovačič 2004, 85) objektivnost označi kot »priljubljeno« sredstvo izogibanja odgovornosti, Glasser (1992, 183) pa dodaja, da je objektivnost tista, ki na nek način »služi« potrebam in interesom medijskih lastnikov.

Zahteva po objektivnosti spremlja predvsem nekatere žanre informativne zvrsti novinarskih besedil - vesti in poročila, izdelke preiskovalnega novinarstva ali poročanje o tekočih zadevah. Pri tem je potrebno vedeti, da tudi če novinar napiše kratko vest, v kateri ne moremo razbrati vplivajske funkcije, jo ta na nek način ima (Košir 1988, 40).

Z upoštevanjem pragmatičnih pravil objektivnosti, ki jih navaja Meyer (1987, 50-52), se novinar lahko približa uresničevanju ideala objektivnosti. To so:

1. *Pravilo pripisovanja*: Novinar mora vedno pripisati vir, ko gre za dejstvo v zgodbi, ki ni očitno. Tako bralec sam presodi, ali bo trditvi zaupal ali ne. Tu se pojavi nevarnost, če ga novinar preveč uporablja oziroma z njim pretirava, saj lahko s tem pozabi na svojo odgovornost, da razišče tudi ozadje povedanega.

2. *Pravilo pridobivanja druge strani zgodbe*: Novinar bi moral pri vsaki trditvi, ki ni preverljiva z neposrednim opazovanjem in glede katere obstajajo še drugačna stališča, le-te tudi navesti. S tem pravilom je povezana nezavedna predpostavka, da sta obe strani enako verodostojni. Pravilo vključuje tudi pravico do odgovora, ki pomeni, da ko v določenem mediju kritizirajo osebo ali institucijo, ji uredništvo omogoči priložnost za odgovor. Če ni dostopna ali če noče odgovoriti, medij to tudi objavi.

3. *Pravilo zagotavljanja enakega prostora*: Praviloma imajo nasprotujoče si skupine enako količino prostora v mediju.

4. *Pravilo zagotavljanja enakega dostopa*: Pravilo se ukvarja z novicami, ki jih množični medij aktivno iščejo, zahteva pa, da imajo vsi interesi v skupnosti enako možnost za medijsko objavo.

V nadaljevanju predstavim značilnosti virov informacij in rutinizacije novinarskega poročanja, ki igrajo pomembno vlogo pri zastavljenih tezah diplomskega dela.

3.3.2 Mesto vira informacij v novinarskem diskurzu

Za obravnavo virov znotraj diplomskega dela sem se odločil predvsem zato, ker kot pravita Shoemaker in Reese (1996, 178) imajo »izreden učinek na vsebino množičnih medijev«. Njihovo sodelovanje z novinarji je povezano s tem, kolikor verjamejo, da bodo dobili ugoden, zanje koristen javni dostop. Da so viri informacij bistven dejavnik pri nastajanju in oblikovanju novinarskih sporočil ugotavlja že Ines Drame (1994, 298), ki meni, da so viri vedno tudi (so)odločevalci pomenov. V svoji raziskavi pride do zaključkov, da v skoraj 70% določevalcev dogodkov in informacij ni novinar (prav tam). Zato so viri ključni sooblikovalci medijske realnosti, kar pomeni, da ne moremo mimo razprave o tem, kdo od njih ima (največji) dostop do novinarskih objav v množičnih medijih.

Kot je zapisal Van Dijk (1995, 32) je »moč medijskega diskurza treba razumeti (tudi) v luči dostopa do množičnih medijev: Kdor ima dostop, ima moč, in to so predvsem politične elite, ne pa »običajni¹« ljudje. **Elitni uradni viri**, ki so nosilci politične in ekonomske oblasti, imajo s privilegiranim dostopom do objav večjo možnost in verjetnost vpliva na občinstvo. Pri tem jim pomagajo uslužbenci za odnose z javnostmi, ki upravljajo dostop do koridorjev moči in si obenem prizadevajo biti posrednik informacij (Poler Kovačič 2004, 14). Polerjeva (prav tam) meni, da elite množične medije uporabljajo kot sredstvo za izvrševanje ali legitimiranje svoje moči. Množični mediji so namreč orodje, s katerim se lahko prek medijskega diskurza najbolj vpliva na javno mnenje in ideologije. Po drugi strani pa so **uradni viri** po svoji funkciji: izvoljeni ali imenovani funkcionarji, nosilci politične in/ali ekonomske oblasti, predstavniki institucij družbene moči in oblasti (ekonomske, politične, kulturne, znanstvene, religiozne), predstavniki nevladnih organizacij, društev, združenj, različnih organiziranih civilnih pobud, ki »govorijo« po svoji funkciji, ki jo določa njihovo mesto v instituciji, organizaciji, iniciativi; mednje sodijo tudi njihove službe ali predstavniki

¹ Običajni ljudje imajo ponavadi aktivni dostop le do vsakdanjih pogovorov z družinskimi člani, prijatelji ali kolegi in le pasivni dostop do medijev: ne morejo oblikovati medijskega diskurza, z izjemo občasnih pisem uredniku ali primerov, ko postanejo predmet novinarskega upovedovanja: npr. žrtve ali storilci kaznivih dejanj (Poler Kovačič 2004, 34).

za odnose z javnostmi, t.i. institucionalni viri (Polar Kovačič 2004, 35). Med **neuradne vire** pa spadajo tisti, ki so uvrščeni v dogodkih oziroma dogajanju pa naj bodo to vpleteni ali nevporeteni posamezniki, ki kot vir informacij ne nastopajo po funkciji, temveč so so udeleženci dogodkov, očitvidci, pričevalci dogodkov, »ljudje z ulice«, »navadni«, »običajni« ljudje (prav tam). Shoemaker in Reese (1996, 49) jih imenujeta neznanci in jih delita v pet skupin: 1. protestniki, izgredniki, stavkarji, 2. žrtve, 3. domnevni ali dejanski kršilci zakona in običajev, 4. glasovalci, anketiranci, 5. udeleženci neobičajnih dejavnosti (prav tam, 35).

Kot sem že omenil, je za sodobno novinarstvo značilno, da se novinar v sporočanjem procesu umika z mesta subjekta. Njegovo mesto vedno bolj zasedajo, tisti, ki upravljajo z ekonomsko in politično močjo. Viri informacij stopajo na mesto subjekta, takrat ko prevzamejo aktivno vlogo in nadzor na posameznih stopnjah sporočanja procesa, ko posredno ali neposredno (so)odločajo o tistem, kar naj bi bilo in ostalo v pristojnosti novinarja oziroma urednika (Polar Kovačič 2001, 26–27). In ravno ta prevlada elitnih uradnih virov se po mnenju Gansa (2003, 71) kaže kot posledica rutinizacije novinarskega sporočanja, ki jo lahko pripišemo prizadevanju novinarjev, da bi se držali konvencije objektivnosti. Zato bom v naslednjem poglavju obravnaval potek rutinizacije in kaj jo pogojuje.

3.3.3 Zbiranje informacij: rutinizacija novinarskega dela

Lippmannova (1999) ugotovitev o neizogibnosti rutinizacije postavlja vprašanje «Kakšni viri so za novinarja najbolj primerni, da lahko čim bolj rutinizirano ustvarja medijske konstrukte v obliki novinarskih žanrov»? Kot smo že v prejšnjem poglavju ugotovili imajo ekonomsko in politično močni viri lažji dostop do novinarjev, po drugi strani pa je tudi težnja novinarjev, da imajo dostop do njih. Zaradi vedno večje razpoložljivosti informacij, ki jih novinarji lahko uporabijo, se morajo ti odločati tudi ustreznosti razpoložljivih informacij. Tako izbirajo tiste, ki jih je moč z omejenim številom osebja medijsko pokriti in to v omejenem času in omejenem prostoru (Gans 1980, 81-82). Tako je med različnimi avtorji moč zaslediti dva ključna razloga za vedno večjo rutinizacijo novinarskega dela, ki sta: da sodobno novinarstvo od novinarja zahteva, da zaradi pritiska rokov za oddajo izdelka dobi čim več relevantnih informacij v čim krajšem času in novinarska potreba, da bi se ustreglo novinarskim normam (nepriustranskosti, uravnoveženosti in objektivnosti), ki pripelje novinarja do tega, da

uporabljajo vire, ki naj bi bili lahko dosegljivi, obenem pa »objektivni in avtoritativni« (Hall v Poler Kovačič 2004, 57). Schudson (1978, 137) je mnenja, da so med tistimi, ki prihajajo od vladnih izvorov najnevarnejši tisti, ki prihajajo po rutinirani poti. Mednje spadajo novice iz vladnih dogodkov, kot so izjave za javnost, javni nagovori, novinarske konference ter gradiva, ki tovrstne dogodke spremljajo. In razporeditev na hierarhični lestvici je tista, ki določa njegovo legitimnost. Čim višja je njegova pozicija na lestvici, večja je njegova legitimnost. Ravno zaradi zgornje navedbe sodobne sociološke študije novinarstva oziroma novic vedno bolj opisujejo novinarsko prakso kot konstruiranje realnosti, ki jo vodijo elite (Schudson 1978, 150).

Kot **rutinske kanale zbiranja informacij** pojmuje: uradne zadeve, sporočila za javnost, novinarske konference, sporočila tiskovnih agencij in drugih novinarskih organizacij, nespontane dogodke, pisma bralcev in javnomnenjske raziskave, ki so jih izvedle druge institucije. Rutinski kanali zbiranja informacij so močno podprti s tistimi viri, ki hočejo nadzirati razpoložljivost in interpretacijo informacij o zadevah, ki vplivajo na njihovo blaginjo, ugotavlja Gandy (v Poler Kovačič 2004, 39). Na drugi strani pa so **aktivni novinarski kanali**, med katere štejemo novinarske prispevke, ki izvirajo iz dejavnega iskanja informacij na novinarjevo ali urednikovo pobudo - na podlagi novinarjevega lastnega preiskovanja, da novinar sporoča kot udeleženec dogodka, ko je na primer osebno navzoč pri spontanih dogodkih (kot npr. pri nemirih, naravnih katastrofah ...), objavlja neodvisne raziskave (vključuje navedke iz knjig in statistične podatke, podatke anket, javnomnenjskih glasovanj) ali pa se ukvarja s preiskovalnim novinarstvom (Poler Kovačič 2004, 40).

4 PREDSDOKI IN STEREOTIPI

Kot trdi Leskošek (2005, 11) je iz dneva v dan več osovraženih skupin. Kot pravi, so to ljudje, ki prihajajo iz nekdanjih jugoslovanskih republik, Romi, istospolno usmerjeni, migrantje in azilanti. Skozi zavračanje teh skupin se skriva cela vrsta čustev in občutkov, med katerimi so najpogosteje ksenofobni strah pred tujim, gnus do nižjih skupin in tistih, ki niso v skladu s podobo čistega in pravovaernega Slovenca (prav tam).

Uletova (1999, 7) trdi, da se negativna podoba teh skupin v družbi krepi s pomočjo predsodkov in stereotipov in da ti pogosto vodijo v rasizem in diskriminacijo. Množični mediji pa so tisti, ki delujejo kot oči in ušesa za tisti del sveta, ki ga ne moremo opazovati neposredno, na posameznika pa vplivajo dolgoročno kot kultiviranje naravnosti do družbene realnosti (Luthar v Pušnik 1999, 27).

Torej, mediji s svojim poročanjem še bolj krepijo predsodke in stereotipe ter ponujajo opravičila za diskriminatorna obnašanja, zato jih je potrebno dobro poznati in se z njimi soočiti. Predsodki in stereotipi so v primeru medijskega poročanja o beguncih pomembni prav zaradi njihovega pomena pri ustvarjanju diskriminacije in ksenofobnega nasilja. So tisti, na podlagi katerih se ustvarjajo prepričanja, da begunci niso brez kulture, temveč, da je njihova kultura bistveno drugačna in da zato ni »primerna« za naše okolje.

Glede na dosedanje raziskave o poročanju beguncev (Doupuna in drugi 2001; Pajnik 2007), kjer je zaznati premik od izrazito diskriminatornega poročanja do nekaterih diskurzivnih premikov v poročanju, predpostavljam, da bodo diskriminatorne zaznave še vedno prisotne, vendar na bolj subtilen način.

4.1 Stereotipi

Avtor koncepta stereotipiziranja, Walter Lippmann, pravi, da so stereotipi eden izmed ključnih načinov vzdrževanja družbenega in simbolnega reda in da temeljijo na nepreverjenih dejstvih in govoricah. Definira jih kot parcialne, posplošene in enostranske predstave o svetu (Lippmann 1999, 54). Informacije, ki nam jih posreduje zunanji svet, izbiramo na ta način, da posegamo po tistih, katere so za nas že kulturno poimenovane, posledica tega pa je stereotipno dojemamo stvari.

Kot razlaga Lippmann (1999, 68) so stereotipi obrambni mehanizem, »so trdnjava naše tradicije in zavarovani za njenim zidom, da se na položaju, ki ga zasedemo, še naprej lahko počutimo varne. Stereotipi se pojavijo na podlagi nekaterih karakterističnih lastnosti članov razreda, ki se razlikujejo od drugih članov drugega razreda. So poseben problem, ko nimamo znanja o članih skupine ali o njihovih skupnih lastnostih iz prve roke, temveč iz druge. Podobno je s presojanjem karakterja nekoga samo na podlagi opazovanega vedenja (Goatly

2000, 55). Avtor koncepta stereotipiziranja, Walter Lippmann (1961, 80) med drugim ugotavlja, da "večinoma ni tako, da bi najprej videli in se potem opredelili, ampak se najprej opredelimo in šele potem vidimo". Predsodki globinsko upravljajo z našo percepcijo zaradi razloga, ker o svetu izvemo prej, preden ga vidimo. Ker nimamo časa, da bi ocenili informacije, ki so nam bile na voljo, smo pri ocenjevanju dejanj drugih ljudi lahko nepravilni - opazimo le neko lastnost človeka, dejanja, dogodka, ostalo pa zapolnimo s stereotipom, ki ga prenašamo s seboj v glavi (Lippmann 1999, 83). Moji temi na kožo pisana definicija je tista, ki jo postavi Mirjana Nastran Ule (2005, 57), ki se glasi: »Stereotipi niso povsem rigidni in nespremenljivi, ampak se spreminjajo tako, da ustrezajo določenim političnim in ideološkim namenom, predvsem ohranjanju oblasti dominantnih skupin«. Gre za sprotno ustvarjanje, in ne ustvarjanje po zaključenem časovnem obdobju in sicer na način, da opisujemo in upravičujemo lastne prednostne pozicije, obenem pa opravičimo diskriminacijo drugih (prav tam).

»Stereotipi tako nujno ne reprezentirajo dejanskih lastnosti ljudi, temveč so le splošno razširjena prepričanja o določenih družbenih skupinah, so socialne kategorialne sodbe, percepcije ljudi, ki jih pogojujejo njihova skupinska članstva« (Nastran Ule 1999, 87). Temeljno polje delovanja in razvoja stereotipov je vsakdanji svet ljudi, vsakdanje interakcije z drugimi in drugačnimi, kot smo mi. Kažejo se predvsem v nespoštljivem, netolerantnem ali prezirljivem odnosu do drugih in drugačnih: do pripadnikov drugih narodov, etničnih skupnosti, ras, kultur in oseb z drugačnimi religioznimi in spolnimi usmeritvami (Nastran Ule 1999, 299-300). Stereotipi so tisti s pomočjo katerih se podpira, racionalizira in legitimira obstoječi status quo v dani družbi (prav tam).

S tvorbo pozitivnega razlikovanja umetno povečujemo vrednotenje lastne subkulture, obenem pa izboljšamo tudi svojo samopodobo. To je proces, ki je po mnenju Leskoška (2005, 31) temeljni pogoj za pogosto pojavljanje medskupinske ali medkulturne diskriminacije. Pripadnikom marginalnih manjšin se velikokrat očita asocialnost, lenobo, pripisuje pa se jim tudi povečano nagnjenost h kriminalu, kar bom poskušal dokazati tudi na primeru beguncev.

Značilno za sodobne stereotipe je, da jih spremljajo šibka čustva, prevladuje pa hladno nezanimanje in tihi prezir do drugačnosti. Njihov cilj ni več neposredno, nasilniško izključevanje, podcenjevanje, ali nasprotno povzdigovanje lastne skupine, temveč pritisk, da bi tudi drugi sprejeli našo govorico o njih kot svojo lastno govorico in se tako sami postavili

na margino in se prostovoljno izpostavili različnim vzgojnim, prevzgojnim, nadzornim, zdravstvenim, socialnim in drugim posegom, s katerimi bi njihovo drugačnost izničili ali jih izolirali (Nastran Ule 1999, 327-328). Za razliko od sodobnih stereotipov, ki jih karakterizira navezovanje na globinske razlike, ki niso neposredno opazne (to so razlike v izobrazbi, na kulturni ravni, v telesnem in duševnem zdravju in življenjskem stilu), pa je za tradicionalne etnične stereotipe značilna navezava predvsem na površinske razlike med ljudmi v barvi kože, spolu, običajih, vsakdanjem vedenju, sodobne stereotipe (Nastran Ule 1999, 327-328). Razširjena vrsta stereotipov, ki so tudi predmet naloge, so etnični stereotipi o narodih ali etničnih skupinah. Etnične skupine so bile vedno predmet stereotipiziranja, saj si narodi zase pogosto ustvarjajo pozitivne stereotipe, za pripadnike drugih narodov pa ustvarjajo stereotipe, ki jih negativno ovrednotijo (Nastran Ule 1997, 157-158). Kot pravi Jezernik (2006, 122) so ravno negativni etnični stereotipi, ki zadevajo marginalne in manjšinske skupine, kot tudi določene narode tisti, ki jih mediji z negativnim poročanjem še dodatno spodbujajo. Tu je najpomembnejši njihov diskriminatorni značaj in nenaravno povečevanje razlik (prav tam). Pri etničnih stereotipih je najpomembnejši prav njihov diskriminatorni značaj in umetno povečevanje razlik (prav tam). Vsakodnevni govor je poln takšnih stereotipov je mnenja Uletova (1997, 158), ki kot primere navaja italijanski temperament, nemško natančnost in japonsko podjetnost.

Stereotipi je moč zaslediti v vseh medijih, tako tiskanih kot digitalnih, kar vpliva in na širjenje ksenofobije² in diskriminacije. Ker veliko ljudi z drugimi etničnimi skupinami nima stika, jim mediji predstavljajo pomemben vir informacij. Ljudje tako ustvarimo svet po meri medijev (Jezernik 2006, 123).

4.2 Predsodki

Lippmann (1999, 54) definira predsodek kot emocionalno nabite negativne socialne stereotipe.

Številni avtorji predsodke večinoma definirajo kot stališče, ki ima ali pozitiven ali negativen čustven naboj. Predsodek je »mentalno stanje, definirano kot negativno stališče (čustveni element) do družbenih skupin na podlagi stereotipnega prepričanja« (Erjavec in Poler

² Ksenofobija se ne pojavlja le zaradi ekonomske krize in nezaposlenosti, ampak izhaja tudi iz strahu pred tujim ter je razlilčno vsajena v kolektivne zavesti (Mesić v Lukšič-Hacin 1999, 159).

Kovačič 2007. 32). V vsakdanjem življenju se predsodki kažejo v »nespoštljivem, netolerantnem ali prezirljivem odnosu do drugih oziroma drugačnih«, zato jih Uletova (2005, 27) poimenuje »mikroideologije vsakdanjega življenja«, ki zrcalijo odnose neenakopravnosti, dominantnosti in podrejenosti med družbenimi skupinami v vsakdanjem svetu pa postavljajo v splošen okvir veljavnih družbenih norm, vrednot in institucij (prav tam, 28). Pri tem nadaljuje (prav tam, 33), da so predsodki »dominantne socialne reprezentacije diskriminiranih ali marginaliziranih socialnih skupin«.

Etnična, rasna pripadnost ter religija, spol in družbeni status so osnovne niti največjih in najmočnejših predsodkov. Ideološki model človeka, ki predstavlja sodobne zahodne družbe in vzor družbenega napredka, je heteroseksualni moški, belec, ki pripada zahodni urbani kulturi, izpoveduje pripadnost liberalnemu krščanstvu in pripada srednjemu ali višjemu družbenemu razredu. Vse vodilne ideologije v sodobnih razvitih družbah so usmerjene po teh merilih in merijo na ta »model« človeka (Ule 1999, 299–300). Dokler gre za vsakdanje situacije, se zdijo predsodki nenevarni, nedolžni. Toda predsodki imajo neprijetno lastnost, da hitro postanejo družbeno vezivo množic, da se širijo kot virus in lahko dobijo epidemične razsežnosti. Tedaj se spremenijo v orodje agresije, so napoved linča, opravičilo vsakovrstnih diskriminacij, preganjanja, izganjanja ali prepuščanja ogroženih skupin njihovi usodi (Ule 1999, 299–300).

S predsodki ljudje opravičujejo marginalizacijo in podrejenost nekaterih družbenih skupin, na način da razlike med »Njimi« in »Nami« prikažejo kot naravne in upravičene. Funkcija stereotipov in predsodkov je torej, da ohranjajo in upravičujejo obstoječi družbeni red (Ule 2005, 33).

4.3 Drugi

V svojem delu *Orientalizem* je Edward Said (1996, 11) opisal koncept Drugega, kjer je v Orientu prikazal, kako se skozi pogled Zahoda oblikuje podoba Drugega. Zahod in Orient sta zanj človeški tvorbi, ki predstavljata »razmerje moči, dominacije, spreminjajoče se stopnje zapletene hegemonije« (prav tam, 17). Said opiše Drugega v očeh Zahoda kot manj vrednega oziroma ničvrednega, nikoli čistega oziroma brezpogojnega, ampak le kot odsev Zahoda samega (prav tam, 1996). In prav v primeru odnosa večinske populacije do beguncev, smo

priča razmerju moči in dominacije, ki sta po mnenju Saida sta »vsidrana v evropsko, torej večinsko zavest« (prav tam).

Vsaka družbena skupina se identificira kot taka tako, da se razlikuje od drugih, identificiramo se z »mi« in razlikujemo od »oni«, identifikacija pa tako poteka s procesom diferenciacije, opisom lastne družbene skupine z razlikovanjem od druge skupine (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 29; Wodak 2001, 73). »Mi« omogoča članu družbe, da prepozna sebe, hkrati pa ve, kdo so »oni«. Tako imenovani MI-diskurz, ki deli prebivalstvo na "nas" in "nje", "nam" potencirano pripisuje pozitivne vrednosti, "njim" pa negativne. S tem pa se v okviru MI-diskurza predsodki legitimizirajo.

Pri analizi tehnik ustvarjanja drugega v medijih je treba biti pozoren na določena orodja, nanašalnice, ki ustvarjajo »mi« in »oni« skupine, ki kategorizirajo člane skupine in ponavadi to dosega z jezikovnimi nanašalnicami, z biološkimi, neosebniimi metaforami in metonimijami, ki skušajo opisano stanje naturalizirati (Wodak 2001, 73). Pozornost moramo nameniti na kakšen način trditve ali izjave označujejo družbene akterje na implicitni in eksplicitni ravni v odnosu do širšega konteksta, ki je zmeraj, kot psihološki, družbeni, kulturni, zgodovinski in jezikoslovni (Wodak 2001, 24). Gre za analizo besed (izbor in pomen besed), ki jim pripisujemo denotativni (eksplicitni), konotativni (implicitni) in družbeni pomen. Pozorni smo tudi na predikativne strategije, kjer so osebe označene glede na kvaliteto, kvantiteto, čas, prostor – pri tem smo pozorni predvsem na prilastke, razne trditve, primerjave, prisposode, metafore in druge retorične figure (Wodak 2001, 73).

5 DISKRIMINACIJA IN RASIZEM

Ko govorimo o človekovih pravicah, neenakosti in manjšinah najpogosteje uporabimo termin diskriminacija, ki jo Uletova (2009, 230) poimenuje kot posebno obliko predsodkovnega obnašanja, ki se kaže v podcenjevanju ljudi ali skupin ljudi. To predsodkovno obnašanje pa temelji na tem, ker so ljudje ali skupine ljudi zaradi njihovih osebnosti označeni kot drugačni. Je posledica predsodkov in stereotipov, dominantnih socialnih reprezentacij diskriminiranih ali marginaliziranih socialnih skupin (prav tam).

V sodobnem pomenu je diskriminacija praviloma razumljena kot »neprimerno ločevanje«, v pravnem smislu pa kot »nedopustno razlikovanje« (Kuhar 2009, 13). Dejanje diskriminacije je po Kuharju (prav tam) negativno ovrednoteno, na posameznika ali skupino, ki je diskriminirana pa delujejo praviloma negativno. Kuhar jo poimenuje kot »prakso neenakosti« (prav tam). In razlogov za diskriminatorno vedenje je toliko, kolikor je ljudi. Med najpogostejše razloge za pojav diskriminacije lahko štejemo neznanje, strah pred neznanim ter stereotipe in predsodke.

Diskurzivna diskriminacija, ki je v primeru beguncev navajana, je rezultat uporabe jezikovnih sredstev, s pomočjo katerih so skupina ali posameznik določenih manjšin obravnavani manj ugodno (Boreus 2006). Kuhar (2009, 18) prikaže primer iz svoje raziskave, kjer sogovorniki omenjajo, da so bili poimenovani kot »Bosanci«, in to kljub temu, da ne pripadajo tej narodnosti. S tem so bili prepoznani pripadajoči tej skupini, ki se v Sloveniji konstituira kot Drugi. Posledica tega pa je, da postanejo žrtve tovrstne diskriminacije.

V diplomskem delu se bom med drugim naslanjal na štiri osnovne tipe diskurzivne diskriminacije, ki so po Kristini Boreus (2006):

1. *Negativne reprezentacije Drugih*: pojavlja se lahko kot *uporaba oznak, ki so negativno konotirane* (žaljiv izraz je tisti, s katerim namerno izključujemo ali ponižamo določenega posameznika ali skupino); *z načinom, ko nimamo na voljo izrazov, ki ne bi bili žaljivi ali ponižujoči*; kot *pripisovanje tipičnih lastnosti ali vedenj* (stereotipizacija se tu odvija večinoma prek medijskega diskurza).

2. *Izključevanje*: loči med dvema tipoma diskurzivnega izključevanja, ki sta *izključevanje glasu* (neobstajanje določenih glasov v medijskem tekstu, ali pa gre le za povzemanje glasov, njihova vloga pa obrobna in slučajna) in *vzpostavljanje nevidnosti določenih posameznikov ali skupin* (ne samo, da v množičnih medijih nimajo glasu in se o njih ne poroča, o njih se poroča le v negativnih kontekstih).

3. *Nelingvistične oblike manj ugodnega obravnavanja*: to niso zgolj tiste oblike diskurzivnih praks, ki ostajajo zgolj na ravni jezika, pač pa povzročajo škodljive posledice v psihološkem, fizičnem ali družbenem smislu. *Argumentacija* se tu pojavlja kot tipična oblika govornega dejanja, ki lahko vodi k izključevanju določenih skupin.

4. *Diskriminatorna objektivizacija*: tu se o posameznih skupinah in posameznik razpravlja kot o objektih oziroma predmetih, s čimer se jih oropa subjektivitete.

5.1 Rasizem in novi rasizem

Rasizem ni individualna, ampak "strukturalna" poteza družbe, ki je organizirana okoli pritiska na neko skupino in dominanco druge skupine (Wetherell v Ule 2005, 36). Rasizem in diskriminacija družbenih skupin izvirata iz nezadovoljstva s strani elit, ki z nenehnim oblikovanjem dominantnega soglasja o etnični politiki reproducirajo že uveljavljene vzorce in legitimizirajo svojo večinsko pozicijo v svetu. To dosegajo z lažnim zanikanjem in blaženjem učinkov rasizma in diskriminacije v družbi (prav tam, 37). Rasizem se širi znotraj vsakodnevnega družbenega okolja, preko medijev in neformalnih pogovorov ter se pojavlja v vsakodnevnih negativnih mnenjih, stališčih, ideologijah in znotraj neposredno navidez nepomembnih dejanj, ki spodbujajo diskriminacijo zoper manjšine (van Dijk 1993, 5). »Pojmovanje rasizma vključuje etnicizem, torej, sistem prevlade določene etnične skupine na podlagi kulturnih kriterijev kategorizacije, diferenciacije, izključitve, kot so jezik, vera, navade in svetovni nazori. Zato rasizem povezujemo s homofobijo, seksizmom in šovinizmom«, pravi van Dijk (prav tam).

Za razliko od »starega« rasizma se sodobni rasizem po besedah van Dijka (1993, 15) legitimira znotraj kulture, njegovo oblikovanje poteka na osnovi kulturne nadvlade, s čimer člani dominantnih skupin operirajo s kulturno hierarhijo med različnimi skupinami. Novi rasizem oziroma neorasizem zajema določanje, do katere stopnje relativna novost jezika izraža novo in stalno izražanje družbenih praks in kolektivnih prezentacij, akademskih doktrin in političnih gibanj. Pri tem rasizmu ni potrebe po tem, da moramo imeti prav svoj termin »rase«, gre za njegovo odsotnost. In to odsotnost nadomesti kultura. Nesprejemljivost se ne pojavlja več, ker bi posamezni pripadniki pripadali drugim rasam, temveč gre za to, da pripadajo povsem drugim in drugačnim kulturam. Bolj gre za znak duhovnega kot biološkega nasledstva, na primer pri evropski arabofobiji, kjer gre za podobo islama kot načina »dojemanja sveta«, ki ni kompatibilno z evropskostjo in projektom univerzalne ideološke dominacije. Novi rasizem je rasizem v dobi »dekolonializacije« (Balibar 2004, 115–122). Kot pravi Baskar (2004, 128) je rasizem »brez ras«, saj ponavadi mesto rase zasede kultura.

Raziskave so pokazale, da je manjša prisotnost negativnih stereotipov, izjav in stališč v javnem diskurzu novega rasizma. Natančnejša analiza odnosov med etničnimi, rasnimi

skupinami in odnosov med spoloma pa pokaže, da gre prej za premik predsodkov in z njimi povezane diskriminacije in ne za njihovo izginjanje (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 36). “Predsodki do nekaterih tradicionalno stigmatiziranih skupin, kot so homoseksualci, Romi, muslimani, duševno bolni” so se po mnenju Uletove celo okrepili (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 36), kar pričakujem tudi v primeru begunske tematike. Do podobnih zaključkov pri analizi diskriminatornih praks v medijih prihaja tudi van Dijk (1993, 6), ki je mnenja, da mediji zaradi novih zakonov in liberalnih pogledov na področju spoštovanja človekovih pravic, neposredneje poročajo o diskriminaciji. Prav tako v manjši meri uporabljajo rasistične termine in se poslužujejo bolj subtilnih prijemov. Tako se namesto tradicionalnega nasilnega rasizma uveljavlja simbolni ali odklonilni rasizem (Brown v Ule 2005, 22), ki ga nekateri imenujejo kulturni rasizem. V okviru novega rasizma so posamezniki nesprejemljivi zato, ker je njihova kultura drugačna in ne zato, ker so brez kulture (Ule 2005, 22).

6 MANJŠINE V MEDIJIH

Mediji imajo dandanes veliko moč in velik vpliv na mišljenje bralcev, poslušalcev in gledalcev. Prav zato jim ne moremo oporekati imena »četrti veja oblasti«. Kaj bo določen medij objavil je odvisno od narave medija, novinarske prakse, odnosa posameznega novinarja in verjetno še kakšnega drugega dejavnika, ki odločilno vpliva na končno zgodbo. Mediji so eden ključnih mehanizmov legitimizacije marginaliziranega položaja manjšinskih skupin, saj producirajo, potrjujejo in distribuirajo specifična verovanja, ideologije in reprezentacije, s katerimi se definirajo odnosi med manjšinskimi in večinskimi skupinami. To, na kakšen način vidimo »Nas« v razmerju do drugih skupin, se namreč definira predvsem skozi različne forme medijske reprezentacije v primerjavi s tem, »kaj nismo« (Hodžić in Jusić 2010, 14).

Pomembno vprašanje modernih družb je tudi prikazovanje podob manjšin v množičnih medijih. Mediji so tisti, ki nastopajo kot orodje za krepitev stereotipov ali obratno – generirajo uresničevanje načel enakosti in enakih možnosti v družbi (Makarovič in Rončević 2006, 45). Odnosi med manjšino in večino ter njihova podoba v medijih je vprašanje simboličnih in resničnih meja med temi skupinami. Znotraj začrtanih mej se nekateri izmed njih vključujejo v družbo, medtem ko se drugi izključujejo (Cottle v Hodžić 2010, 13). Takšne meje imajo lahko realne posledice za pripadnike manjšinskih skupin, saj postajajo mehanizem njihove marginalizacije (Hodžić in Jusić 2010, 13). Vključevanje manjšin v

»mainstream« medijih, kamor uvrščamo tudi dnevnik Delo, ki je predmet moje analize diplomskega dela, namreč pluralizira javno sfero s tem, da promovira enakost in principe nediskriminacije, ob tem pa zagotavlja interkulturalno komunikacijo v družbi, povečuje toleranco in se bori proti stereotipom (Hodžič in Jusič 2010, 24).

Mediji pri svojem poročanju morajo biti zlasti v primeru manjšin pozorni na naslednje zadeve, ki jih izpostavi van Dijk (1988):

- ima večina občinstva večinskega prebivalstva malo stikov z marginalnimi skupinami,
- ima večina občinstva večinskega prebivalstva malo alternativnih virov, ki bi reprezentirali marginalne skupine,
- večina občinstva večinskega prebivalstva rada spremlja prispevke, ki negativno reprezentirajo marginalne skupine,
- teme o marginalnih skupinah bolj kot druge teme poudarjajo razlikovanje med »nami« in »njimi«,
- mediji še bolj poudarjajo to polarizacijo z osredotočanjem na različne probleme, ki predstavljajo grožnjo za »nas« in ki zanimajo večino občinstva večinskega prebivalstva,
- marginalne skupine nimajo dovolj družbene moči, da bi vsakokrat objavile svoje mnenje o pristranskem poročanju in sovražnemu govoru,
- je prevladujoč medijski diskurz o zadevah marginalnih skupin bolj ali manj konsenzualen,
- je v sodobni družbi prisotno malo razprav o »novem rasizmu«,
- je dostop do medijev otežen za nasprotnike rasizma.

Z zapostavljanjem medijske manjšinske tematike in marginalizirajo glasov protirasizma prihaja do zanemarjanja enega ključnih novičarskih kriterijev - medijske objektivnosti. Dogodki o manjšinah so reprezentirani enostransko. Predstavniki manjšin pa le redko spregovorijo v medijskih prispevkih (van Dijk 1993, 252).

Kot je razvidno iz predhodnih poglavij, na novinarsko delo v današnjem času vplivajo različni faktorji. Ti posledično vplivajo na to, v kolikšni meri bodo manjšine stereotipizirane in marginalizirane. Vse večji tržni pritiski še dodatno marginalizirajo manjšinske skupine, saj te niso tržno zanimive, zaradi česar se zmanjšuje njihov dostop do večinskih medijev. Prav tako se tržni vpliv vidi pri samem procesu nastajanja novic, saj zaradi rokov in manjših

resursov, posledično prihaja do zmanjševanja števila različnih virov. Zaradi tega na moči pridobivajo uradni viri. Zlasti se to kaže pri z manjšinjskimi skupinami povezanimi temami.

6.1 Diskriminatorne prakse v medijih o manjšinah

Mediji igrajo ključno vlogo pri reprezentaciji sveta. Mainstream mediji večinoma podpirajo prevladujoče politične nazore in dominantno ideologijo ostalih družbenih elit glede manjšinske politike in politike priseljevanja (van Dijk 1993, 3). Lažno ustvarjanje enotnosti na eni strani in impliciranje razlik na drugi strani ustvarja razmejitve med družbenimi skupinami. Pri interpretiranju medijskih tekstov so posamezniki s svojimi izkušnjami in mnenji tisti, ki odločajo kako bodo interpretirali za njih že interpretirane medijske tekste (Ferguson 1998, 50-53). Producenti se pri ustvarjanju medijskih tekstov o manjšinah velikokrat poslužujejo uporabe izrazov, ki bi bili bolj primerni za opisovanje naravnih pojavov, nesreč ali vojnih razmer: *ulice so preplavili tisoči protestnikov, muslimanske proteste je sprožila vojna karikatur*. Tovrstne medijske prakse in vsebine pa so diskriminatorne. Sporne medijske prakse se kažejo tudi v tem, ko mediji o manjšinskih skupinah poročajo večinoma ob konfliktnih situacijah (Kogovšek in Petković 2007, 54). O izvorih revščine ali konfliktih znotraj različnih družbenih skupin ne poročajo, medtem ko je tudi diskriminacija prikazana kot slučajen in individualen prekršek zoper samo-predstavo elit o toleranci, kot moralna deviacija (van Dijk 1993, 249).

O manjšinah mediji poročajo kot o "Drugih", reprezentirajo jih kot drugačne in deviantne, ki ogrožajo "Nas" oziroma predstavljajo grožnjo zahodnim normam in vrednotam, dominantni poziciji in ohranitvi statusa quo. Pri poročanju o manjšinah se poslužujejo jezikovnih sredstev in argumentacijskih strategij, ki jih imenujemo "Mi-diskurz" (van Dijk 1993, 250). Pripadniki dominantne družbene skupine so predstavljeni v pozitivni luči, kot nevtralni in nedolžni akterji, ki predstavljajo normalnost, medtem ko so manjšine, torej Drugi, predstavljeni kot grožnja našemu družbenemu, ekonomskemu in kulturnemu redu (prav tam).

7 EMPIRIČNA ANALIZA VSEBINE

V dosedanjih poglavjih sem pokazal, da v novinarskem diskurzu prevladujejo informacije, stališča in mnenja elitnih uradnih virov informacij, ki imajo večji dostop do novinarskih objav. Prevlado elitnih uradnih virov sem povezal z rutinizacijo novinarstva, ki so najuspešnejši pri omogočanju rutinskega dela novinarjev, saj so lahko dostopni in ponujajo ustrezne informacije. Ugotovil sem, da je medijska realnost pogosto tudi naša realnost in ravno zato je nujno kritično obravnavanje vsebine novinarskega besedila, kar je zlasti pomembno v primeru manjšinskih skupin.

Metodologija

Analizo sem opravil na vzorcu novinarskih besedil v dnevniku Delo, in sicer v obdobju med septembrom 2015 in marcem 2016. V analizi so vključeni novinarski prispevki informativne in interpretativne zvrsti, zbrani v elektronskem arhivu dnevnika Delo, in sicer preko ključnih besed »begunec, migrant, begunska kriza, begunski val«. Analiza ne vključuje Pisma bralcev in drugih, ki ne izražajo mnenj uredništva. Delo sem izbral, ker velja za slovenski dnevnik z visoko naklado, s čimer močno vpliva na javni diskurz. Kljub temu pa Dela ne moremo pojmovati kot splošno reprezentativnega za dnevne množične medije v Sloveniji. Omenjeno obdobje sem izbral zato, ker se je v začetku tega obdobja »begunski val« kakor so mediji pospremili prihajanje beguncev iz t.i. begunsko-priseljske poti, ki je vodila preko Turčije, Grčije, Makedonije, Srbije in Madžarske (kot vmesne države) proti Avstriji ter Nemčiji, preusmeril v Slovenijo. V tem obdobju je v Republiko Slovenijo tudi vstopilo največje število beguncev na tako imenovani Balkanski poti, proti koncu meseca januarja in meseca februarja 2016 pa je njihovo število začelo upadati.

Enota vzorca je novinarski prispevek, ki navaja, tematizira, argumentira dogajanje, podaja svoja stališča povezana z begunsko tematiko v Sloveniji. V nadaljevanju bom govoril o prispevku in ne enoti analize. Našteli smo 746 prispevkov, ki so v vsaj določeni meri obravnavali begunce, migrante oziroma prebežnike in z njimi povezano tematiko pri nas in v Evropi. Od tega je bila begunska tematika, ki je vezana na Slovenijo zaznana v 106 prispevkih. Povprečna dolžina analiziranih prispevkov je 2560 znakov brez presledkov. Med temi prispevki je moč zaslediti tudi nekoliko daljše prispevke, pa vse do izredno kratkih.

Raziskovalno vprašanje

V sklopu diplomskega dela sem si zastavil tri hipoteze, ki jih bom poskušal preveriti s pomočjo teoretskih izhodišč in kvalitativne kritične diskurzivne metode analize besedil.

Teze, ki sem si jih zastavil znotraj raziskovalnega dela so:

1. Delo pri poročanju o beguncih povzema/navaja informacije, mnenja in stališča elitnih uradnih virov informacij, zastopanost beguncev kot vir informacij pa je zanemarljiva.
2. Novinarji Dela pri zbiranju informacij o begunski tematiki večinoma uporabljajo rutinske kanale sporočanja, s čimer ustvarjajo namišljeni vtis o objektivnosti sporočanja.
3. Delo pri poročanju o beguncih reproducira diskurz vladajočih elit, ki se je posluževala diskriminatornega poročanja in dihotomne delitve »Mi« in »Oni«.

8 ANALIZA BESEDIL

V prvem delu svoje raziskave bom naredil analizo besedil, pri kateri pričakujem, da bodo rezultati govorili v prid teoretskim dognanjem, na podlagi katerih bom lahko potrdil ali ovrigel dve od treh zastavljenih tez. V analiziranem obdobju od septembra 2015 do marca 2016 je bilo v dnevniku Delo objavljenih skupaj 106 novinarskih prispevkov, ki so tudi predmet moje analize. Od tega jih je bilo 92 informativne zvrsti in 14 interpretativne zvrsti, ki v sami vsebini eksplicitno komentira begunsko tematiko.

8.1 Viri informacij

Z analizo virov informacij sem želel ugotoviti, ali se novinarji pri svojem poročanju o beguncih sklicujejo pretežno na uradne vire in ali enakovredno vključujejo tudi izjave beguncev in ostalih neuradnih virov. Zanimalo me je tudi, kakšno je bilo razmerje med uporabo teh virov. Bralci kakovostnih medijev, med katere sodi tudi dnevnik Delo, od teh pričakujejo, da bodo v prispevkih objavljali vsebino, ki naj bi ustrezala dejanskemu stanju, obenem pa naj bi bile v procesu informiranja udeležene vse strani. Toda, kot je moč videti v spodnji tabeli, poročanje o begunski tematiki te predpostavke ne potrjuje.

Tabela 8.1: *Viri informacij v novinarskih prispevkih o beguncih*

Viri informacij	Pogostost pojavljanja	Delež glede na število pojavljanj (%)
Elitni uradni viri	53	38,7
Uradni viri	41	29,9
neuradni viri (begunci)	16 (7)	11,7
novinar	27	19,7
Skupaj število pojavljanj	137	100

Izmed vseh 106 analiziranih prispevkov se elitni uradni viri kot viri informacij pojavijo v 38,7 odstotka, uradni viri se pojavijo v 29,9 odstotka in neuradni viri v 11,7 odstotka pojavljanj. V okviru neuradnih virov se izjava begunca pojavi 7-krat, oziroma v 6,6 odstotka prispevkov ali skoraj polovici neuradnih virov. Poudariti moram, da je bila frekvenca pojavljanj beguncev kot virov informacij v samem začetku raziskovalnega obdobja precej višja, kot v drugi polovici raziskovalnega obdobja. Kot drugi neuradni viri so nastopali ostali udeleženci, med katerimi so najpogosteje predstavljeni domačini iz tistih krajevnih področij, preko katerih so begunci prečkali ozemlje Republike Slovenije ter humanitarni delavci in prostovoljci. V zgolj 2 prispevkih (1,9 odstotka) pa se skupaj pojavita tako elitni uradni vir in neuradni vir (glej Priloga A), kar nakazuje na to, kako majhno objavno vrednost imajo neuradni viri, ko se jih postavlja ob bok prevaldujočim elitnim uradnim virom informacij. V 6 prispevkih (5,6 odstotka) so skupaj nastopali tako uradni viri, kot tudi neuradni viri (glej Priloga A). Tudi ta številka nakazuje na izredno majhen delež neuradnih virov, ki so skupaj nastopali v istem prispevku z uradnimi viri. Razlog temu lahko pripišem tudi rutinizaciji novinarskega sporočanja, ki prispeva k neraznolikosti in neenakomerni zastopanosti uporabljenih virov. Med analizo prispevkov sem tako ugotovil, da novinarji niso pogosto

stopali v stik z begunci in so se raje upirali na posredovane informacije. Razlog temu lahko pripišem, da pogosto niso mogli biti navzoči ob samem dogodku, veliko verjetnejši pa je ta, da se novinarji raje in veliko pogosteje zanašajo na informacije, ki jim jih posredujejo drugi. Ali kot pravi Shoemaker (1991, 61): »Tudi ko imajo novinarji možnost neposrednega opazovanja dogodkov, neradi odprto ponujajo lastne interpretacije, ampak se raje sklicujejo na vire. Novinarji dogodkov pogosto ne doživijo, zato je različica realnosti, ki jo ustvarijo viri, zelo vplivna pri opredeljevanju tistega, kar postane predmet medijske pozornosti.« V zgolj 27 prispevkih je bil novinar tisti, ki je bil dejansko udeležen na področju, kjer so se nahajali begunci oziroma je bil tisti, ki je s svojim aktivnim novinarskim delom pridobil informacije o begunski tematiki. Manjšo oziroma izredno majhno zastopanost beguncev v novinarskih prispevkih je zagotovo moč pripisati institucionalnim in organizacijskim oviram. Dejstvo je, da imajo družbene institucije urejene odnose in kanale preko katerih komunicirajo z mediji. Imajo svoje službe za stike z javnostmi, ki oblikujejo in pripravljajo medijska sporočila, te pa novinarji pogosto v celoti ali deloma povzemajo in v svojih prispevkih prenašajo naslovnikom. V veliko novinarskih prispevkih je bilo namreč moč zaslediti samo navajanja določenih elitnih uradnih virov, združena v logično celoto. Po drugi strani pa je potrebno poudariti, da so begunci skorajda brez institucionalne opore, zato so njihovi glasovi težje dostopni novinarjem. Čeprav begunce zastopajo nekatere nevladne organizacije, lahko te prav tako uvrščamo med posredne vire informacij. Zaradi tega prihaja do tega, da se naslovnik identificira le z večinskim prebivalstvom, ki je imelo možnost pozitivne samopredstavitve. Z zapisanim je torej moč pojasniti premoč zastopanosti elitnih uradnih virov oziroma neenakomerno porazdelitev količine medijskega prostora, ki se ga na eni strani namenja elitnim uradnim virom in na drugi strani neuradnim virom.

Zaradi redkega navajanja begunskih sogovornikov in zapostavljanja tistih virov, ki so bili v dogodkih neposredno udeleženi, lahko trdim, da so bili begunci izrazito depriviligirani in izključeni iz medijske agende. Seveda je k temu pripomogla tudi hitrost premikanja beguncev na območju Republike Slovenije, saj so v naši državi v povprečju ostali dan ali dva, zato njihovih izjav velikokrat tudi ni bilo moč pridobiti.

Pri analizi prispevkov se je tudi izkazalo, da so novinarji večinoma izhajali iz enega mnenja, torej večinskega. In ker je pri predstavitvi potrebno uporabiti čim več virov in je potrebno predstaviti tudi globlje ozadje zgodbe je potrebno pri izbiri virov navajati tako uradne, kot tudi neuradne, neposredno v dogodkih udeležene akterje.

S pridobljenimi podatki lahko torej potrdim prvo tezo in sicer da Delo pri poročanju o beguncih povzema/navaja informacije, mnenja in stališča elitnih uradnih virov informacij, zastopanost beguncev kot vir informacij pa je zanemarljiva.

8.2 Kanali zbiranja informacij

V teoretičnem delu sem podrobno že opisal kanale zbiranja informacij, zato jih v tem poglavju analize na kratko opišem. **Rutinski kanali zbiranja informacij** so uradne zadeve, sporočila za javnost, novinarske konference, sporočila tiskovnih agencij in drugih novinarskih organizacij, nespontani dogodki, pisma bralcev in javnomnenjske raziskave, ki so jih izvedle druge institucije (Poler Kovačič 2004, 39). Kot **aktivne novinarske kanale** pa štejemo novinarske prispevke, ki izvirajo iz dejavnega iskanja informacij na novinarjevo ali urednikovo pobudo (Poler Kovačič 2004, 40).

Tabela 8.2: *Kanali zbiranja informacij*

Kanali zbiranja informacij	Število	Delež (%)
rutinski kanali	110	80,3
aktivni novinarski kanali	27	19,7
Skupaj	137	100

Kot je razvidno iz tabele 2 so informacije zbrane večinoma z uporabo rutinskih kanalov sporočanja. In sicer je bilo kar 80,3 odstotka informacij zbranih s pomočjo rutinskih kanalov, in le 19,7 odstotka informacij s pomočjo aktivnih novinarskih kanalov. Ti podatki v kombinaciji s podatki o večji dostopnosti elitnih uradnih virov do objav kažejo, da je novinarsko delo v dnevniku Delo ob posredovanju informacij o begunski tematiki potekalo izrazito rutinsko. Kot navaja Gans (2003, 71) je rutinirano novinarsko delo eden glavnih razlogov večjega dostopa uradnih virov, ker se uradni viri najuspešnejše prilagajajo zahtevam neizogibne rutinizacije novinarskega dela, povezane s prizadevanji novinarjev, da bi se držali konvencije objektivnosti. Izbor rutinskih kanalov zbiranja informacij pa je potrebno na tej

točki razumeti še na drug način - z njihovo uporabo se ohranja obstoječe stanje v medijskem prostoru in družbi. Množični mediji večino informacij zberejo po konvencionalnih poteh: iz vladnih pisarn, od predstavnikov za odnose z javnostmi, iz promocijskih virov, z udeležbo v dogodkih, ki imajo objavno vrednost in z uporabo javnih dokumentov. Poročanje, ki izhaja iz teh virov, je večinoma rutinsko in ohranja obstoječe stanje (Strentz v Poler Kovačič 2004).

Glede na pridobljene rezultate lahko potrdimo tudi drugo tezo, da novinarji Dela pri zbiranju informacij o begunski tematiki večinoma uporabljajo rutinske kanale sporočanja, s čimer ustvarjajo namišljeni vtis o objektivnosti sporočanja. Podoba »objektivnosti« novinarskega diskurza v primeru poročanja Dela je zgolj krinka, ki ustvarja vtis, da smo bili državljani »dobro obveščeni«, torej da so nam mnenja in stališča uravnoteženo predstavili raznoliki preverljivi viri. Ker so novinarji v kar 80,3 odstotkih prispevkov informacije zbirali preko rutinskih kanalov, katere večinoma sestavljajo predstavniki uradnih virov, lahko trdim, da so novinarji Dela ustvarili namišljeni vtis o objektivnosti poročanja. Visoka stopnja rutinizacije zbiranja informacij nakazuje na predajanje nadzora nad sporočanjem virom informacij oziroma njihovim govorcem - predstavnikom za odnose z javnostmi. Obveščanje javnosti o izbrani temi se navzven sicer kaže kot »objektivno«, kar pa pomeni, da vplivni uradni viri kot odločujoči subjekt, prek uporabe in zlorabe diskurzivnega statusa resničnosti, ki novinarskim besedilom podeljuje moč, (re)producira svojo lastno moč oziroma premoč (Poler Kovačič 2004, 87).

9 KRITIČNA DISKURZIVNA ANALIZA

Množični mediji igrajo pomembno vlogo pri zaznavanju in selekcioniranju sveta oziroma kot pravi Said (1996) »so mediji še bolj agresivni v svoji dihotomni reprezentaciji sveta«. Mediji so tisti, ki določajo katere teme in dogodki so pomembni za javnost, določajo sheme, po katerih naj dogodka razumemo in ustvarjajo meje javne razprave v družbi (van Dijk 1993, 241-244). S pristranskim in stereotipnim prikazovanjem reproducirajo neenakost, sovraštvo in nestrpnost v družbi (prav tam, 3), pri čemer je potrebno poudariti, da ravno mainstream mediji, kot v našem primeru Delo, večinoma podpirajo prevladujoče politične nazore glede manjšinske politike in politike priseljevanja (prav tam, 3). In kot pravi Uletova (1999, 7) lahko predsodki in stereotipi vodijo celo v diskriminacijo in rasizem.

V pričujoči nalogi se metodološko opiram na tradicijo kritično diskurzivne analize (KDA), ki jo je utemeljil Fairclough. Izhaja iz dejstva, da so družbeni odnosi moči neenaki, ukvarja pa se z analizo rabe jezika elit. Natančna analiza jezika ali besedil lahko razkrije sisteme zatiranja ljudi v določenih družbenih strukturah. KDA je predvsem interpretativna in kvalitativna sociološka metoda, zato so rezultati in sklepi raziskave po večini avtorsko delo. Vprašanje moči nad diskurzom je vprašanje KDA, kar je povezano predvsem z dostopom do medijev in vprašanjem kdo v njih nastopa. Pri analizi novinarskih prispevkov o beguncih bom izhajal iz predpostavke, da so begunci s strani vladajočih elit diskriminirana skupina v naši kulturi.

Analiziral sem 32 prispevkov, v katerih kot edini vir nastopajo elitni uradni viri. Kot smo že ugotovili z analizo virov, so elitni uradni viri tisti, ki ustvarjajo diskurz o beguncih v novinarskih prispevkih dnevnika Delo. Na podlagi kritične diskurzivne analize, ki se ukvarja še z analizo rabe jezika dominantnih skupin oziroma elit, sem prispevke analiziral skozi analizo tem in uporabo lingvističnih sredstev v novinarskih prispevkih.

Wodak (2001, 44) trdi, da moramo biti pri analizi teksta pozorni na specifični kontekst in teme določenega diskurza; na diskurzivne strategije³, vključujoč strategije argumentacije in na tipe lingvističnih namer in specifične, od konteksta odvisne lingvistične realizacije. Izhajajoč iz njunih priporočil se bom pri analizi teksta osredotočil na najpogostejše teme, ki se pojavljajo v analiziranih novinarskih prispevkih, pri čemer mi bodo v pomoč van Dijkove (1991, 38) ugotovitve, da so prispevki o imigrantih in etičnih manjšinah, čeprav novinarji obravnavajo različne teme, omejeni na naslednje dogodke: prihajajo novi (ilegalni) migranti; politična odgovornost do politike novih migracij; spremljanje osebnih problemov (stanovanje, zaposlitev ipd.); družbeni problemi (nezaposlenost, zdravstvo ipd.); odziv prebivalstva (odpor večinskega prebivalstva ipd.); kulturna označitev: kako se »oni« razlikujejo od »nas«?; negativna označitev: kako so deviantni?; osredotočenje na grožnje: nasilje, kriminal, droga, prostitucija; politični odziv: politika omejitve imigracije, izgon ipd.; integracijski konflikti. Pri tem me bo zanimala tudi vsebina prispevkov in odnos novinarja do beguncev, ki ga bom analiziral in argumentiral s pomočjo uporabe diskurzivnih strategij in

³ Diskurzivne strategije so sistematični načini uporabe jezika; so različni nivoji jezikovne organizacije in kompleksnosti. Strategije ustvarjanja drugih lahko definiramo kot bolj ali manj načrten plan praks (vključujoč diskurzivne prakse), s katerim želimo doseči posamezen družben, političen, psihološki, lingvistični cilj oziroma namen (Wodak 2001, 45).

teoretskih dognanj, vezanih na tematiko predsodkov in stereotipov ter diskriminacije in rasizma. Glede na dosedanjo analizo retorike begunske politike (Doupona in drugi 2001), kjer je v novinarskih besedilih bilo zaznati izrazito diskriminatorno pisanje o beguncih in novejšo analizo Medijske podobe o beguncih (Pajnik 2007), ki zaznava nekatere diskurzivne premike v poročanju, lahko predpostavljam, da bodo tudi v moji analizi besedil zaznani nekateri premiki v poročanju novinarjev, seveda pa ne pričakujem odsotnosti »globoko zakoreninjenih« predsodkov in stereotipov o beguncih ter razločevalne paradigme »mi« in »oni«.

Pri analizi prispevkov bom med drugim izhajal tudi iz nekaterih elementov diskurzivne diskriminacije, ki pomeni uporabo lingvističnih sredstev, s katerimi manj ugodno obravnavamo določeno skupino ali posameznike, ki pripadajo manjšini in jih Kristina Boreus (2006) deli na: *negativne reprezentacije Drugih; izključevanje; nelingvistične oblike manj ugodnega obravnavanja in diskriminatorna objektivifikacija*. Pri analizi tehnik ustvarjanja Drugega pa bom pozoren na določena orodja, nanašalnice, ki ustvarjajo »mi« in »oni« skupine, ki kategorizirajo člane skupine in ponavadi to dosegajo z jezikovnimi nanašalnicami, z biološkimi, neosebniimi metaforami in metonimijami, ki skušajo opisano stanje naturalizirati (Wodak 2001, 73).

9.1 Tekstualna analiza tem in prispevkov

Analiza diskurza o beguncih iz 90-ih let, ki je obravnavana v delu Retorika begunske politike (Doupona in drugi 2001) kaže na pomanjkanje resne vsebinske obravnave tem o beguncih in je izrazito diskriminatorno usmerjena, medtem ko v svoji analizi ugotavljam, da se novinarji ukvarjajo tudi z vsebino, kot so politika zaposlovanja, področje urejanja statusa beguncev, varnostna politika, ipd. Še vedno pa je zaznati odsotnost tem, ki so po mojem mnenju ključne za razumevanje begunske situacije - zakaj ljudje bežijo, od kod izvirajo in kakšne so razmere v njihovih državah izvora, kakšne so obveznosti naše države in drugih evropskih držav, ki so se znašle v tej situaciji, kdo ne sodi v skupino beguncev ipd. Predvsem pa bi bilo nujno pregnati strah pred Islamom, ki je močno prisoten med državljani Slovenije. Vsekakor pa bi bilo nujno, da so novinarji pri izbiri besed pozornejši. Je že res, da se danes od njih zahteva včasih nemogoče, da je dostikrat pomanjkanje časa za raziskovanje in tehtnejši premislek o situaciji ter najpomembnejše, da so primorani po informacije k elitnim uradnim virom. Toda,

zavedati se je potrebno, da imajo besedne zveze, kot. npr »val beguncev«, »reka beguncev« itd. zelo močno sporočilno vrednost.

A) ŠTEVILČNOST BEGUNCEV

V prvi polovici raziskovalnega obdobja je bilo največkrat zaslediti tematiko prihoda beguncev na območje Republike Slovenije, ki se jo je povezovalo predvsem kot ekonomsko-politični in organizacijski problem, ki je nastal s prihodom beguncev. Pojavljajo se poudarjanja, kako velik finančen zalogaj predstavlja prihod beguncev za Slovenijo in kako številčnost beguncev presega namestitvene sposobnosti pri nas. *Bojim se, da Slovenija ni pripravljena niti na val 10.000 beguncev, kaj šele na 200.000* (Potič, 26. 9. 2015). Kmalu po prvem prihodu beguncev so oblasti začele trditi, da je Slovenija že zelo blizu zgornje meje, ki pa dejansko nikoli nismo zvedeli kakšna je. Predvsem je šlo za povzročanje strahu, da se število še ni ustavilo in bojazen, da imamo premalo kapacitet za nastanitev. Prav tako so skozi stereotipne predstave poudarjeni logistični problemi in premajhno število ljudi, ki bodo nadzorovali »pritok« beguncev. *Po Šefičevih besedah ima Slovenija zdaj kapacitete za namestitev tisoč ljudi, obvladljiv »pritok« pa bi bil do petsto prihodov na dan* (Hočevnar, 19. 9. 2015). Že sama uporaba besede pritok implicira na nekaj neustavljivega, na naravni pojav, ki se stalno odvija. Vsekakor je beseda bolj primerna za poročanje o naravnih nesrečah in drugih katastrofah oziroma krizah, kot pa o prihodu velikega števila ljudi. *Po njegovih besedah so obveščevalne in varnostne službe ter policija sicer ustrezno pripravljene za obvladovanje neke še sprejemljive množice beguncev* (Felc, 19. 9. 2015). Besedna zveza »množice beguncev« nakazuje na številčnost beguncev, pri čemer z besedo »sprejemljive« pokaže, da jih je zaenkrat še mogoče obvladati. Kasneje se začnejo pojavljati besede »drugi val« in »tretji val«, s katerimi stopnjujejo množičen prihod, ki postaja neobvladljiv. *Zaradi napovedi, da bo drugi begunski val še bolj množičen, kot je bil septembrski, se je v soboto sestal Svet za nacionalno varnost, takoj za njim pa tudi vlada* (Pojbič, 19. 10. 2015). *Predsednik vlade Miro Cerar je odločitev o začasnem nameščanju »tehničnih ovir« oziroma ograje na južni meji utemeljil s tremi osnovnimi dejstvi: pričakovati je tretji val prebežnikov* (Potič, 11. 11. 2015). Na problematiko glede števila beguncev, ki vstopajo v našo državo kažejo še druge besedne zveze, kot so »neobvladljivo število migrantov«, »tako veliko število beguncev«, »toliko prebežnikov«, »tako velik tok beguncev«.

Zagotovo najpogosteje uporabljene so metafore »begunski val«, »reke beguncev«, »migrantski val«, »begunsko-migrantski cunami«, ki po besedah Doupona in drugih (2001,

20) utelešajo enega najočitnejših vidikov pri konstruiranju begunske problematike. Gre predvsem za nekontekstualizirano navajanje statističnih podatkov, ki dokazujejo porast števila beguncev, pri čemer novinarji in politiki prikazujejo tveganje, da bo država doživela kolaps. Do enakih ugotovitev so prišli tudi v obeh že omenjenih raziskavah (Doupona in drugi 2001; Pajnik 2007).

Za zdaj kaže, da bo najbolj obremenjen sprejemni center v Brežicah, od koder bodo ljudi sproti vozili v namestitvene centre (Hočevnar, 19. 9. 2015). V raziskavi (Doupona in drugi 2001, 20) je bilo ugotovljeno, da novinarji uporabljajo besedno zvezo zbirni center, ki je evfemizem za begunska taborišča, medtem ko z mojo raziskavo tukaj ne morem potegniti enake ugotovitve. Vidi se, da so tokrat novinarji pri poročanju o begunski situaciji bili nekoliko bolj spoštljivi in dosledni pri navajanju. Uporabljene so bile naslednje besedne zveze: nastanitveni centri, begunski centri, sprejemni centri. *Po mnenju Belne je bolj verjeten scenarij, da bi ob avstrijskem zaprtju mejnih prehodov za begunce to postal osrednji slovenski begunski center, to pa bi bilo za kraj z manj kot 2000 prebivalci povsem nesprejemljivo* (Rak, 7. 10. 2015). Edini primer, kjer se za zbirni center uporabi negativno konotiran izraz »šotorišče« je v istem prispevku: *»To se mi zdi zelo nizkotno, saj je šotorišče postavljeno na državnem zemljišču in občina nima pri urejanju zadev nobenih pristojnosti, niti ne more takšnim odločitvam nasprotovati,« pravi Švab (prav tam).*

B) GROŽNJA USTALJENEMU JAVNEMU REDU

Begunci, ki so vstopili v našo državo v tako velikanskem številu so prav gotovo doživeli proces kriminalizacije, ki je posledica njihovega navala. *Javnosti nikakor ne kaže plašiti s posplošeno oceno, da naval beguncev s seboj pripelje tudi slabše varnostne razmere, vendar pripravljenost na povečano splošno kriminaliteto vseeno ni odveč* (Felc, 19. 9. 2015). V tem delu prispevka je moč zaznati pojav pozitivne samopredstavitve in sicer je novinar v prvem delu povedi navajal, da prihod povečanega števila beguncev sicer ne predstavlja poslabšanja varnostnih razmer, v isti povedi pa je na ekspliciten način zapisal, da pa moramo biti kljub temu pripravljeni na povečano stopnjo kriminalitete. S tem je jasno označil, kakšno predstavo ima o beguncih in kako se ta rezultira v njegovem lastnem okolju. Uporabil je tudi besedo »naval beguncev«, ki sicer ni ekspresivno zaznamovana, a vendar jo je moč razumeti kot nenaden prihod velikega števila ljudi, ki ni obvladljiv. *»Nihče se resno ne ukvarja z ugotavljanjem istovetnosti in kontrolo oseb, ki prihajajo pred naš prag. Trenutna situacija je lepa priložnost za prehajanje vseh tistih struktur ljudi, ki so še do včeraj pomenile eno*

največjih groženj za nacionalno in skupno evropsko varnost.» (Felc, 19. 9. 2015). Avtor prispevka begunce naslavlja s »tista struktura ljudi«, torej po njegovem niso niti vredni besede begunec. Pripisuje jim drugačnost ter povzročanje naraščanja nacionalnih napetosti.

Varnostno vprašanje in osredotočanje na varnostne grožnje, ki jih predstavlja prihod velikega števila beguncev je še ena od pogostih problematik, ki so jo novinarji izpostavili. Pri analizi prispevkov sem že v samem začetku analiziranega obdobja zaznal pojavljanje varnostnega problema in to kljub temu, da v Slovenijo še ni vstopilo večje število beguncev, prav tako tudi ni bilo moč zaznati niti enega incidenta, ki bi kakorkoli ogrozil varnost v Sloveniji. To povezujem s pojmom ustvarjanja »evropskosti« na eni strani in »neevropskosti« na drugi strani. Kot piše Wodakova (2001, 72 – 73) je potrebno biti v okviru tega pozoren na vprašanje, kako so osebe poimenovane in kakšne kvalitete, značilnosti in lastnosti se jim pripisuje. S prikazovanjem kulturnih in družbenih razlik, predvsem pa z izpostavljanjem varnostnega problema, poročanje Dela z uporabo diskurza nakazuje na delitev dveh neenakovrednih kultur, in sicer na razviti Zahod in nerazviti Vzhod. Ker se ljudem, ki prihajajo iz arabskih držav med drugim pripisuje stereotip, da so teroristi in da predstavljajo konstantno nevarnost, zahodna kultura pa velja za uglajeno in varno, se s tem ustvarja delitev na »nas« dobre in »njih« slabe. Večinsko prebivalstvo tudi v tej temi nastopa kot tisto, ki se bo moralo soočiti s problemom prihoda beguncev, kot žrtev, katere problem predstavljajo begunci. S tem so predstavljeni kot varnostna grožnja ustaljenemu družbenemu redu v Sloveniji. Med samo analizo sem tudi zasledil, da se je varnostno vprašanje pričelo vse pogosteje pojavljati po terorističnih napadih v Parizu, 13. novembra 2015, najverjetneje zaradi skrbi, da ne bi do takšnih napadov prišlo tudi v Sloveniji in ker je obstajalo vprašanje ali so se ti teroristi gibal tudi po balkanski begunski poti. ... *popolne varnosti tudi še tako dobro delujoč nacionalnovarnostni sistem ne more zagotoviti* (Felc, 19. 9. 2015). Poudarjalo se je zahtevno varnostno politiko, ki je sicer lahko razumljena kot dobronamerna glede na nastalo situacijo, če podrobneje pogledamo pa vidimo, da nas opozarja na težje obvladljive varnostne razmere, ki jih je prinesla številčnost beguncev. »*Država se v zvezi z migracijsko krizo srečuje z zahtevno varnostno situacijo, v obvladovanje katere so vključeni vsi deli sistema nacionalne varnosti ... Razpoložljive sile in sredstva je treba v vsaki krizni situaciji izkoristiti na kar se da najučinkovitejši, da se zavaruje varnost državljanov, njihovega premoženja in varnost države kot celote*« (Červek, 6. 11. 2015). Begunci predstavljajo nevarnost »nam«, zato moramo poskrbeti za varnost državljanov. Obenem že beseda »kriza« v tem primeru pomeni nekaj kar je lahko tragično in neobvladljivo. »*Samo upamo, da se*

dosedanji mačehovski odnos vsakokratne vladajoče politike do policije ne bo pokazal v njeni nezmožnosti za obvladovanje razmer,«... (Felc, 19. 9. 2015) ... ne kaže zanemariti pomoči, ki jo v takšnih kriznih situacijah lahko ponudi vojska (prav tam). Na krizno situacijo so se odzvali tudi vojaki: »Vpoklicati in začeti usposabljeni bi morali vseh 900 rezervistov, z misij v tujini pa takoj vrniti vse vojake,« je nekdanji minister za obrambo Janko Veber (SD) včeraj povedal o odločitvi načelnika generalštaba Andreja Ostermana, ki je zaradi kritičnih razmer vpoklical prvih dvesto vojaških rezervistov (Jančič, 21. 11. 2015). Kvas poudarja, da v ozadju niso nobeni predsodki do beguncev, zagotovo pa bi toliko prebežnikov predstavljalo neko varnostno tveganje. To po njegovem dokazujejo neredki incidenti med pripadniki različnih narodnosti ter političnih in verskih prepričanj v begunskih centrih v drugih državah (Rak, 7. 10. 2015).

Č) ODKLONILEN ODNOS DO BEGUNCEV

Po tem, ko je začetna humanitarnost in pripravljenost slovenskega prebivalstva, da pomaga beguncem začela bledeti, se je v prispevkih Dela vse pogosteje začela pojavljati tema odpora oziroma zavračanja beguncev. V tem obdobju je pri poročanju zaznati prehod iz uporabe besede begunec v uporabo besede ilegalni migrant, ki deluje slabšalno. Prav tako sem v tem obdobju zaznal tudi vedno bolj odklonilno poročanje v prispevkih oziroma nestrinjanje lokalnih prebivalcev o postavitvi begunskih centrov. »To se mi zdi zelo nizkotno, saj je šotorišče postavljeno na državnem zemljišču in občina nima pri urejanju zadev nobenih pristojnosti, niti ne more takšnim odločitvam nasprotovati,« pravi Švab (Rak, 7. 10. 2015). Tu je opaziti besedo šotorišče, ki je vezana na nastanitvene centre in je evfizeem za begunsko taborišče. »O tem, ali takšen center sploh postaviti, bomo odločali ljudje, ki tu živimo (Milošič, 14. 1. 2016). Tudi na strani vladajočih se na sicer bolj subtilen način prikazuje odpor do beguncev, ki sicer po eni strani govori v prid njim, vendar s poudarkom, da obstajajo evropski minimumi in da nikakor ne bomo dopustili novih beguncev v naši državi. O velikodušnosti ureditve do prosilcev za azil pa je premier dodal, »da obstaja neki minimum, ki velja za celoten evropski prostor, pod katerega država ne sme, nikakor pa vlada ne namerava vabiti beguncev, naj pridejo k nam« (Jančič, 26. 1. 2016). Janez Kramberger odločno nastopi proti postavitvi begunskih centrov. Slovence predstavi kot dobre, ki so sposobni empatije v takšnih situacijah, vendar sam nastopi proti beguncem in to situacijo opiše kot »nezakonit kaotičen migracijski tok«, ki je vse prej kot pozitivna naravnost do beguncev. »Nočemo biti postavljeni pred politiko izvršenih dejstev, in dokler bom jaz župan,

ne bom dovolil, da bi bila kakršna koli odločitev o vzpostavitvi begunskega centra sprejeta brez soglasja lokalne skupnosti,« je na protestnem shodu proti umestitvi centra v nekdanji hotel Črni les dejal lenarški župan Janez Kramberger (SLS). Očitke o nehumanosti in celo rasizmu tistih, ki nasprotujejo namestitvi migrantov, je označil za povsem deplasirane, saj smo Slovenci ob vojni in Balkanu in prihodu beguncev iz Bosne in Hercegovine jasno pokazali, da premoremo veliko empatije, vendar nezakonitih kaotičnih migracijskih valov ni mogoče tolerirati (Rak, 27. 2. 2016). V prispevkih je moč opaziti zelo veliko navajanja besede »kriza«, ki apelira na begunsko situacijo v njenih razsežnostih. Pomeni neko veličino problema, tragičnost, neobvladljivost situacije. »Obseg begunske krize je presenetil vse« (Vukelič, 4. 11. 2015). Pri tem ne Cerar ne ministrica Katič (kaj šele Tonin) ne pojasnijo natančno, kako konkretno so zaradi krize s prebežniki ogroženi državljani Slovenije, njihovo premoženje in varnost države v celoti. (Červek, 6. 11. 2015).

D) DRUGI

V drugi polovici raziskovalnega obdobja pa so se tudi že začele pojavljati teme, ki so napeljevale na kulturno in družbeno različnost beguncev. V prispevkih sem zasledil izjave, ki so bile popolnoma nekonfrontirane, diskurz pa kaže na primer vladajočega diskurza o beguncih, ki reproducira mit o »evropski superiornosti« v primerjavi z neevropskimi ljudstvi in kulturami (Said 1996, 18). In ker so tovrstne izjave v večini primerov podali najvišji predstavniki oblasti, se je s tem v Delu še utrjeval vladajoči diskurz. Begunci so bili tako v očeh vladajočih elit prikazani kot manjvredni, drugačni in neprimerni za integracijo v naše okolje. *»Vidimo, da so kulturne razlike med begunci in nami, ki živimo tu, izrazito velike in da bo integracijski proces izjemno težaven. Nedavni dogodki v Nemčiji so to pokazali še bolj dramatično. Evropa mora ostati odprta za migracije, a jih moramo občutno številčno omejiti in dati prostor vsem tistim, ki res potrebujejo človekoljubno pomoč,« je po pogovorih z Angelo Merkel povedal Cerar (Kramžar, 15. 1. 2016). »Vidimo, kako težko poteka že integracija ljudi, ki so doslej prišli v Evropo, s kakšnimi problemi se srečujemo, je poudaril Cerar« (prav tam).*

Tudi politika je do beguncev nastopila segregacijsko, ko jih je naslovlila »ti ljudje« in postavila mejo med »nami« in »njimi«. *»Ti ljudje ne bi izpuhteli, ostali bi pri nas,« je ministrica za notranje zadeve Vesna Györköös Žnidar pojasnila, zakaj je zanjo nesprejemljiv dogovor, ki ga je prejšnji teden na srečanju šefov policij predlagala Avstrija, kako omejiti prihodov migrantov k njim (Jančič, 19. 1. 2016). Beseda izpuhteti je v tem primeru negativno*

konotirana, ko gre za sinonim besedi izginiti, ki pa je v očeh ljudi emocionalno percepirana. Torej je tudi s strani politične elite zaznati uporabo diskriminatornih besed.

V več kot polovici analiziranih prispevkov je zaznati naslavljanje beguncev kot »problem«, ki lahko ogrozi večinsko prebivalstvo. Tu lahko govorimo od diskurzivni diskriminaciji, saj se v večini teh prispevkov tudi začne pojavljati poimenovanje »migrant«, »prebežniki«. Za razliko od beguncev se migranti selijo predvsem zato, da bi z iskanjem dela izboljšali svoj standard, ne pa zaradi neposredne nevarnosti preganjanja ali smrti. V nekaterih primerih se selijo tudi zaradi izobraževanja, združitve družine in drugih razlogov. Za razliko od beguncev, ki se ne morejo varno vrniti domov, se migranti ne srečujejo s takšno oviro. Če se odločijo vrniti domov, bodo prejeli zaščito svoje vlade. *»...saj se zdaj že javno ve, da prihod migrantov financirajo bogate arabske države, ki same ne sprejmejo niti enega begunca, nato pa na primer Nemčiji kot pomoč dajejo gradnjo dvesto mošej na njenem terenu,« kot se je izrazil Branko Grims (Hočevar, 19. 9. 2015)* Branko Grims na nek način s svojo izjavo pokaže na nepoznavanje situacije, saj je v enem stavku uporabil dva različna pojma – migrant in begunec. Begunci so bili v prispevku s pripisovanjem lastnosti stereotipizirani, prav tako pa jim izjava pripisuje, da njihov prihod ni povezan z bežanjem pred vojno, temveč s širjenjem muslimanske vere. Kljub temu, da se pojavljajo nešteti vzroki za njihovo bežanje, so ti vedno znova in znova reproducirani v le nekaj glavnih vzrokov, katere nato elite uporabljajo v svojo korist.

Po drugi strani pa beseda »pribežnik« označuje ljudi, ki se je na slovenskem ozemlju znašla tako rekoč slučajno, in še to tako, da je z ilegalnim prehodom meje kršila slovenske zakone (Doupona in drugi 2001). *V državo sme vstopiti le toliko prebežnikov, za kolikor smo sposobni poskrbeti, je dejal Pahor in dodal, da če sosednja Avstrija delno zapre svojo mejo, moramo mi enako storiti na meji s Hrvaško (Jančič, 6. 11. 2015).*

Analizirane vsebine prispevkov so pokazale to, o čemer piše tudi van Dijk (2001, 38). Novinarji so v svojih prispevkih na makro ravni obravnavali različne družbene dogodke in situacije. Teme, ki so jih novinarji navajali v analiziranih prispevkih lahko v osnovi označim za dokaj nevtralne. Obravnavali so predvsem probleme, ki so se pojavili s prihodom beguncev ter deviantnost od »normalnega« in kulturno sprejemljivega. Lahko rečemo, da so novinarji izbirali teme, ki so nas povezovale z dobrimi dejanji, begunce pa z negativnimi dejanji. *Očitke o nehumanosti in celo rasizmu tistih, ki nasprotujejo namestitvi migrantov, je označil za povsem deplasirane, saj smo Slovenci ob vojni in Balkanu in prihodu beguncev iz*

Bosne in Hercegovine jasno pokazali, da premoremo veliko empatije, vendar nezakonitih kaotičnih migracijskih valov ni mogoče tolerirati (Rak, 27. 2. 2016). Tako je novinar Dela povzel besede Janeza Krambergerja (SLS) in jasno prikazal dihotomno delitev na dobre »nas« in slabe »njih«.

Spodnji prispevek (Pojbič, 27. 11. 2015) je dober primer negativne retorike o beguncih, ki pokaže na raznolikost in pojavnost negativnega diskriminatornega poročanja. Uporabljena je beseda prebežniki, ki je kot sem že omenil, negativno konotirana. Poudarjena je dihotomija »mi« in »oni«, ko je govora o tem, kako delavni so bili prostovoljci in pripadniki civilne zaščite ter humanitarnih organizacij, na drugi strani pa je zaradi »njih« že čutiti negativne posledice. Poudari se naša dobra volja in humanitarnost (pripravljenost pomagati beguncem), na drugi strani pa z izjavo »To si želimo tudi mi« pokaže, da nam je beguncev dovolj, ker imamo z njimi le probleme.

*V centru v Gornji Radgoni včeraj, čeprav niso sprejeli niti enega **prebežnika**, niso bili brez dela. Po besedah namestnika vodje centra Bogdana Šajnoviča so prostovoljci sicer lahko ostali doma in se spočili, javni delavci in pripadniki civilne zaščite ter humanitarnih organizacij pa so čistili, pospravljali in pripravljali center za morebitne nove prebežnike. O morebitnem zapiranju centra Šajnovič ni vedel nič, povedal pa je, da pogodba s Pomurskim sejmom za najem dvorane, v kateri deluje center, preteče sredi januarja in da za zdaj ni podaljšana. Ta podatek so nam potrdili v upravi Pomurskega sejma in pojasnili, da podaljševanja verjetno ne bo, ker bodo morali sejmišče pripraviti za njihovo prvo sejmsko prireditev, ki se bo začela 31. marca prihodnje leto. Župan Stanko Rojko pravi, da je neuradno izvedel, da po januarju na sejmišču centra za prebežnike ne bo več. »To si želimo tudi mi. Humanitarni dejavnosti sicer ne nasprotujemo, a v mestu imamo svoje načrte, tukajšnje gospodarstvo pa že čuti negativne posledice prisotnosti prebežnikov.«(poudarki so moji)*

Zanimivo je, da kljub pozitivnemu tekstu, ki govori v prid beguncem, se novinar z navajanjem izjav elitnih uradnih virov ne izogne »semantičnemu vozlišču« (Sardelič, Samardžija, Vidmar, 2007) že ustaljene fraze *begunske problematike*. Uporaba citatov in povzemanj po drugih, nakazuje na to, da se novinar elegantno izogne tematiki in lastnemu opredeljevanju do begunske tematike in obenem povzame besede »kredibilne osebe«. Ker je izbor citatov in virov informacij ključnega pomena pri reprezentaciji družbenih skupin, saj so le ti diskurzivno sredstvo oblikovanja prispevkov (kjer imajo novinarji prosto pot), bi lahko

novinarji z izbiro ustrežnejših virov informacij pripomogli k nestereotipni reprezentaciji manjšin. Zanimiva je tudi uporaba besednih zvez »migracijski valovi«, »tokovi«, »migracijski cunami«, »tok prebežnikov« itd., kjer novinar pri stilistični rabi jezika uporabi glagole, ki so primernejši za poročanje o naravnih nesrečah in drugih katastrofah.

V primerjavi z analizo retorike begunske politike v Sloveniji za obdobje 1992-1993 je analiza novinarskih prispevkov za današnji čas pokazala bistveno manjšo prisotnost diskriminatorne diskurzivne prakse, pri čemer pa o njeni odsotnosti še ne moremo govoriti. Manjšo zastopanost diskriminacije je pokazala že analiza Medijske podobe beguncev v obdobju 2003-2005. Ugotavljam pa, da se medijsko poročanje o beguncih od leta 2005 ni kaj dosti spremenilo. Pravzaprav bi lahko rekel, da so se zgodili celo premiki nazaj in da ga je več.

Na osnovi kritične diskurzivne analize novinarskih prispevkov, pri čemer ponovno poudarjam, da sem analiziral zgolj prispevke, kjer se kot edini vir informacij pojavljajo elitni uradni viri, lahko potrdim tudi zadnjo hipotezo, da je Delo pri poročanju o beguncih reproduciralo diskurz vladajočih elit, ki se je posluževala diskriminatornega poročanja in dihotomne delitve »Mi« in »Oni«. Begunci so v medijih še vedno konstruirani kot kulturni outsajderji, mediji pa s svojim poročanjem potrjujejo obstoj novega rasizma. Begunci niso prikazani kot manjvredni, ampak kot družbene skupine z »drugačno kulturo«.

10 SKLEP

Novice niso to, kar se je zgodilo, ampak to, kar kdo pravi, kaj se je zgodilo (Sigal 1973, 69). Mediji igrajo ključno vlogo pri reprezentaciji sveta, saj konstruirajo realnost in razširjajo različne ideologije. So tisti, ki določajo katere teme in dogodki so pomembni za javnost, določajo sheme, po katerih naj dogodke razumemo in ustvarjajo meje javne razprave v družbi (van Dijk 1993, 241-244). S pristranskim in stereotipnim prikazovanjem ustvarjajo neenakost, sovraštvo in nestrpnost v družbi. Z izborom virov informacij pa nadzirajo oblike javnega diskurza. To velja zlasti v primeru manjšin. Ravno zaradi teh značilnosti imajo osrednjo vlogo v reprodukciji rasizma, na način, da debate o določeni manjšinski skupini potekajo o njih in ne z njimi.

S pomočjo analize besedil in na osnovi teoretskih izhodišč lahko rečem, da se novinar umika iz sporočanjejskega procesa in da se pri izbiri virov zanaša predvsem na elitne uradne vire in uradne vire. Rezultati analize so pokazali, da je Delo v poročanju o beguncih reproduciral

predvsem diskurz politične elite, istočasno pa so novinarji v večini svojih prispevkov nekritično povzemali njihovo delitev na »nas« in »njih«. V raziskavi so se elitni uradni viri pojavili v 38,7 odstotkih pojavljanj, uradni viri v 29,9 odstotka pojavljanj in neuradni viri v zgolj 11,7 odstotka pojavljanj. Manjšo zastopanost neuradnih virov v novinarskih prispevkih lahko pripišemo institucionalnim in organizacijskih oviram, saj imajo družbene institucije urejene odnose in kanale preko katerih komunicirajo z mediji. Njihove službe za stike z javnostmi oblikujejo in pripravljajo medijska sporočila, ki jih novinarji v celoti ali deloma povzemajo in v svojih prispevkih prenašajo naslovnikom. Najverjetneje sta za takšen izzid kriva tudi razloga, ki ju navaja Hall (v Poler Kovačič 2004, 57), in sicer, da je zaradi pritiska rokov za oddajo izdelka potrebno dobiti čim več relevantnih informacij v čim krajšem času ter da je potrebno upoštevati novinarske norme, ki so nepristranskost, uravnoteženost in objektivnosti. To posledično pomeni, da se novinar v svojem poročanju sklicuje na lažje dosegljive vire, ki so obenem tudi objektivni in avtoritativni. Analiza je torej potrdila prvo tezo, da Delo pri poročanju o beguncih povzema/navaja informacije, mnenja in stališča elitnih uradnih virov informacij, zastopanost beguncev kot vir informacij pa je zanemarljiva. Informacije zbrane večinoma z uporabo rutinskih kanalov sporočanj (analiza je pokazala, da je 80,3 odstotka informacij bilo zbranih s pomočjo rutinskih kanalov, 19,7 odstotka informacij s pomočjo aktivnih novinarskih kanalov) v kombinaciji s podatki o večji dostopnosti elitnih uradnih virov do objav kažejo, da je delo novinarja v Delu ob posredovanju informacij o begunski tematiki potekalo izrazito rutinsko. Kot navaja Gans (2003, 71) je rutinirano novinarsko delo eden glavnih razlogov večjega dostopa uradnih virov, ker se uradni viri najuspešnejše prilagajajo zahtevam neizogibne rutinizacije novinarskega dela, povezane s prizadevanji novinarjev, da bi se držali konvencije objektivnosti. Tako sem potrdil tudi drugo tezo, da so novinarji dnevnika Delo pri zbiranju informacij o begunski tematiki večinoma uporabljali rutinske kanale sporočanja, s čimer ustvarjajo namišljeni vtis o objektivnosti sporočanja. V kar 80,3 odstotkih prispevkov so novinarji informacije zbirali preko rutinskih kanalov, zaradi česar nam raznolikih mnenj in stališč niso predstavili uravnoteženo. Ker rutinske kanale v veliki meri obvladujejo predstavniki elitnih uradnih virov poročanje Dela o begunski tematiki ni bilo objektivno.

Kritična diskurzivna analiza je pokazala, da se je vsebina razprav v medijih zaradi prevlade elitnih političnih virov omejila na teme, ki so pogosto obravnavale begunce kot grožnjo za slovenske državljane (števičnost beguncev, grožnja javnemu redu, Drugi). Mediji se pri poročanju o zapostavljenih družbenih skupinah dostikrat poslužujejo diskriminatornih

diskurzivnih praks, kar velja tudi za primer poročanja o beguncih v letu 2015 in 2016. Če se naslonim na zgoraj omenjeni raziskavi je med novinarji še vedno prisotna uporaba spornih metafor in ksenofobičnega diskurza. Novinarji so povzemali elitne vire, ki so za begunce uporabljali izraze, s katerimi implicirajo na naravne in ostale nesreče, s tem pa že ustvarjajo diskriminatorni diskurz. Zaslediti je bilo izraze, kot so begunski cunami, »tokovi«, val beguncev ipd. Svoje ugotovitve lahko potrdim z ugotovitvami Alenke Kotnik (2001), da so mediji tematiko prebežnikov predstavljali kot problem, z metaforami kot so »reka prebežnikov«, so prikazovali razmere kot naravne nesreče. Netolerantno poročanje so v našem pričujočem primeru podkrepili s povezovanjem beguncev s kriminalom, z ustvarjanjem ideološke ločnice med Nami in Njimi pa so, kot pravi Kotnikova (2001) povečali razkorak v razumevanju položaja prebežnikov. Prav odsotnost manjšinskih tematik je pripomogla k širjenju diskriminacije in marginalizaciji beguncev. Na ta način so v prispevke vnašali konfliktnost in dihotomno delitev na »nas« kot dobre, večvredne in »njih« kot manjvredne, drugačne in neprimerne za umestitev v naš družbeni prostor. Z dihotomizacijo in delitvijo sveta na dobre in slabe, razvite in nerazvite, evropske in neevropske ter zahodne in vzhodne pa so novinarji v svojih prispevkih le še dodatno potrdili ideologijo dominantnega diskurza in jo posredovali kot zdravorazumsko razlago sveta. Na podlagi analize in teoretskih dognanj lahko potrdim tudi tretjo tezo, ki govori, da Delo pri poročanju o beguncih reproducira diskurz vladajočih elit, ki se je posluževala diskriminatornega poročanja in dihotomne delitve »Mi« in »Oni«.

Obdobje analiziranja je bilo dovolj dolgo, da sem lahko prišel do nekih zaključkov, vendar pa sem prepričan, da v kolikor bi nadaljeval z analiziranjem prispevkov po mesecu marcu, bi bili rezultati analize drugačni. Namreč, že v zadnjih analiziranih prispevkih je bilo opaziti, da je se način pisanja spreminja. Po začetni evforiji o begunski situaciji, so novinarji Dela začeli vse pogosteje pisati o posledicah na dolgi rok. Vsekakor pa bi bilo potrebno v vzorec analize vključiti tudi druge prispevke, ki vsebujejo tudi izjave uradnih in neuradnih virov. Predpostavljam, da bi v tem primeru prišlo do porasta diskriminatornega poročanja.

11 LITERATURA

1. Bagdikian, Ben H. 1992. *The media monopoly*. Boston: Beacon Press.
2. Balibar, Etienne. 2004. *Strah pred množicami: Politika in filozofija pred Marxom in po njem*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
3. Baskar, Bojan. 2004. Rasizem, neorasizem, antirasizem. Dvojni esej o tranzitivnosti navidezno protislovnih pojmov. *Časopis za kritiko znanosti* 32 (217–218): 126–149.
4. Bašić-Hrvatín, Sandra. 1990. *Konstrukcija realnosti v medijih: teoretična izhodišča za analizo jugoslovanskih časopisov*. Magistrska naloga. Ljubljana: FDV.
5. Branston, Gill in Roy Stafford. 2003. *The media students book*. London, New York: Routledge.
6. Boréus, Kristina. 2006. Discursive Discrimination: A Typology. *European Journal of Social Theory* 9 (3): 405-424.
7. Burr, Vivienne. 1998. *An introduction to a social constructionism*. London: Routledge.
8. Cottle, Simon. 2000. Rethinking News Access. *Journalism Studies* 1 (3): 427–448.
9. Dijk, Teun A. van. 1985. Elite discourse and racism. V *Approaches to Discourse, Poetics and Psychiatry*, ur. Iris M Zavala, 81–123. Utrecht: John Benjamins publishing company.

10. --- 1988. *News as discourse*. Hillsdale (New Jersey), Hove, London: L.Erlbaum.
11. --- 1991. *Racism and the press*. London, New York: Routledge.
12. --- 1993. *Elite Discourse and Racism*. London: Newbury Park.
13. --- 1995. The mass media today: discourses of domination or diversity? *Javnost = The public*. 2 (2): 27–45.
14. Doupona Horvat, Marjeta, Jef Verschueren in Igor Ž. Žagar. 2001. *Retorika begunske politike v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
15. Drame, Ines. 1992. Odnosno strukturirana medijska realnost kot posebna realnost. *Teorija in praksa* 29 (9/10): 849–859.
16. --- 1994. Kdo je sporočevalec. *Teorija in praksa* 31 (3-4): 298–309.
17. Erjavec, K., Sandra Bašić-Hrvat in Barbara Kelb. 2000. *Mi o Romih: diskriminatorški diskurz o medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Open Society Institute.
18. Erjavec, Karmen in Zala Volčič. 2006. Mapping the notion of »terrorism« in Serbian and Croatian newspapers. *Journal of Communication inquiry* 30 (4): 298–317.
19. Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza medijskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Fairclough, Norman. 1995. *Critical discourse Analysis: the critical study of language*. London, New York: Longman.
21. --- 2001. *Language and power*. Edinburgh: Pearson Education Limited.
22. Ferguson, Robert. 1998. *Representing Race: Ideology, identity and the media*. London, New York: Arnold.
23. Foucault, Michael. 2008. *Vednost – oblast – subjekt*. Ljubljana: Krtina.
24. Fowler, Roger. 1993. *Language in the news: discourse and ideology in the Press*. London: Routledge.
25. Gans, Herbert J. 1980. *Deciding What's News: A Study of CBS Evening news, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York: Vintage Books.
26. --- 2003. *Democracy and the news*. Oxford: Oxford University Press.
27. Glasser, Theodore L. 1992. Objectivity and News Bias. V *Philosophical Issues in Journalism*, ur. Elliot D.Cohen, 176–185. Oxford: Universitz Press.
28. Goatly, Andrew. 2000. *Critical Reading and Writing*. London: Routledge.
29. Hall, Stuart. 2003. *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications.
30. Hodžić, Edin in Jusić Tark. 2010. *Na marginama: manjine i mediji u jugoistočnoj Europi*. Sarajevo: Mediacentar.

31. Jaschke, Hans-Gerd. 1992. *Fremdenfeindlichkeit, Rechtsextremismus und das Fernsehen*. Frankfurt: Institut für Sozialforschung.
32. Jezernik, Božidar. 2006. *Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
33. Kirschner, Josef. 1995. *Umetnost manipuliranja*. Ljubljana: DZS.
34. Kogovšek, Neža in Brankica Petković. 2007. *O diskriminaciji: priročnik za novinarke in novinarje*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
35. Košir, Manca. 1988. Postavke novinarskega diskurza. *Teorija in praksa* 25 (5): 652–655.
36. Kotnik, Alenka. 2001. Sovražna retorika medijev: skozi optiko nacionalne varnosti so mediji pri poročanju o prebežnikih ustvarjali občutke strahu in ogroženosti prebivalstva V *Medijska preža*, 1–3. Ljubljana: Open society institue.
37. Kuhar, Roman. 2009. *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
38. Leskošek, Vesna. 2005. *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
39. Lippmann, Walter. 1961. *Public opinion*. New York: The MacMillian Company.
40. --- 1999. "Stereotipi". V *Javno mnenje*, 78–104. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
41. Luthar, Breda. 1996. Analiza medijskega diskurza v semiotiki družbi. *Teorija in praksa* 33 (2): 181–193.
42. Makarovič, Matej in Borut Rončević. 2006. Etnične manjšine v slovenskih množičnih medijih. *Družboslovne razprave XXII* (52): 45–65.
43. McNair, Brian. 1998. *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.
44. Meyer, Philip. 1987. *Ethical Journalism: A Guide for Students, Practioners, and Consumers*. Lanham, New York, London: University Press of America.
45. Nastran-Ule, Mirjana. 1997. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
46. --- 1999. *Predsodki in diskriminacije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
47. --- 2005. "Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta", V *Mi in Oni: Nestrpnost na Slovenskem*, ur. Leskošek, Vesna, 21–41. Ljubljana: Mirovni inštitut.
48. --- 2009. *Psihologija komuniciranja in medsebojnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
49. Pajnik, Mojca. 2007. Medijske podobe o beguncih. *Socialno delo* 46 (1): 1–9.
50. Poler Kovačič, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
51. --- 2001. Kriza novinarstva kao kriza etike: tko je novinarski subjekt? *Medijska istraživanja* 7 (1/2): 25–44.

52. --- 2004. Novinarska rutina in (pre)moč uradnih virov informacij. *Teorija in praksa* 41 (3-4): 690–702.
53. Pušnik, Maruša. 1999. *Medijski diskurz in upravljanje z nacionalno identiteto: primer Podjune na Avstrijskem Koroškem Pliberk/Bleiburg*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
54. Reah, Danuta. 1998. *The Language of newspapers*. London. Routledge.
55. Said, Edward W. 1996. *Orientalizem: Zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
56. Sardelić, Julija, Miro Samardžija in Ksenija H. Vidmar. 2007. *"Refugees in their Homeland: Ambrus, Roma Minority and Media Narratives of Exclusion"*. Ljubljana : British Council.
57. Schudson, Michael. 1978. *Discovering the news: a social history of American history*. New York: Basic Books.
58. Shoemaker, Pamela in Stephen D. Reese. 1996. *Gatekeeping*. Newbury park, London, New Delhi: Sage Publications.
59. Sigal, Leon V. 1973. *Reporters and officials: the organization and politics of newsmaking*. Lexington: D. C. Heath.
60. Tumber, Howard. 1999. Introduction to Part IV: Sources of News V *News: A Reader*, ur. Howard Tumber, 215–217. Oxford, New York: Oxford University Press.
61. Vobič, Igor. 2008. Mitologija novinarske objektivnosti: revizija Barthesovega koncepta mita. *Družboslovne razprave* 24 (58): 107–125.
62. Vreg, France. 1990. *Demokratično komuniciranje*. Maribor: Založba Obzorja.
63. --- 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje: komunikacijska strategija, diskurzi, prepričevalni modeli, propaganda, politični marketing, volilna kampanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
64. Wodak, Ruth. 2001. The discourse-historical approach. V *Methods of Critical Discourse Analysis*, ur. Wodak, R. in Meyer, M., 63–94. London: Sage.

11.1 V analizi uporabljeni novinarski prispevki

1. Hočevar, Barbara in Merljak, Sonja. »Za otroke gre. Tokrat gre res zanje«. *Delo*, 4 (25. februar).
2. Belovič, Mario. 2015. Junaki južne meje. *Delo*, 5 (29. oktober).
3. Belovič, Mario. 2015. Več tisoč ljudi za umik žice in vojske z meje. *Delo*, 1 (11. december).
4. Červek, Urban. 2015. Varnostna grožnja? *Delo*, 5 (6. november).
5. *Delo*. 2015. Beguncev manj, ograje več, še ena nota, 3 (5. december).
6. *Delo*, 2015. »Želimo biti čim boljše pripravljeni, nikoli pa ne bomo dovolj«, 2 (19. september).
7. *Delo*. 2015. Drugi val se je usmeril na SV Slovenije, 1 (19. oktober).
8. *Delo*. 2015. Prvi begunski vlak na slovenski meji, 1 (18. september).
9. *Delo*. 2016. Kdo organizira proteste proti beguncem?, 2 (26. februar).
10. *Delo*. 2016. Manipulacije in dezinformacije o prebežnikih, 2 (20. februar).
11. *Delo*. 2016. Slovenija: Nočemo postati begunski žep, 1 (19. januar).
12. Felc, Mitja. 2015. »Varnostnega vidika ne kaže zanemariti«. *Delo*, 8 (19. september).
13. Galun, Robert in Zore, Janoš. 2015. Klanjanje Bruslju škodi domačinom. *Delo*, 1 (24. oktober).

14. Galun, Robert. 2015. Mešanica sočutja, zaskrbljenosti in – dobrega posla. *Delo*, 3 (24. oktober).
15. Galun, Robert. 2015. Migranti so begunski center izpraznili kar sami. *Delo*, 3 (21. oktober).
16. Grah, Mitja. 2015. Turist, ki je postal humanitarac. *Delo*, 12 (28. september).
17. Hočevar, Barbara in Merljak, Sonja. 2016. Države v regiji bi morale Delovati bolj enotno. *Delo*, 2, (16. januar).
18. Hočevar, Barbara in Račič, Blaž. 2016. Šestih otrok brez spremstva ne bo v Kranj. *Delo*, 2 (24. februar).
19. Hočevar, Barbara. 2015. »Tu smo, da ščitimo dostojanstvo ljudi, ki potrebujejo pomoč«. *Delo*, 2 (21. oktober).
20. Hočevar, Barbara. 2015. Boljše razmere za begunce, vendar skrb ostaja. *Delo*, 4 (4. november).
21. Hočevar, Barbara. 2015. Do 500 prihodov na dan še obvladljivih. *Delo*, 3 (19. september).
22. Hočevar, Barbara. 2015. Otroci begunci in migranti so najprej – otroci. *Delo*, 4 (20. november).
23. Hočevar, Barbara. 2016. Ministrstvo in ZZZZS v sporu zaradi beguncev. *Delo*, 2 (15. januar).
24. Hočevar, Barbara. 2016. Napad na osnovne pravice in svoboščine. *Delo*, 2 (23. februar).
25. Hočevar, Barbara. 2016. Oskrba beguncev še naprej iz proračuna. *Delo*, 4 (30. januar).
26. Hočevar, Barbara. 2016. Vojni je mogoče uiti samo po morju, s tihotapci. *Delo*, 2 (19. februar).
27. Hočevar, Barbara. 2016. Za otroke na poti še ni ustrezne obravnave. *Delo*, 1 (24. februar).
28. Jaksetič, Dragica. 2015. Pomiri jih, ko izvedo, kdaj gredo naprej. *Delo*, 4 (4. november).
29. Jančič, Peter in Vukelič, Majda. 2016. »Ne bi izpuhteli, ostali bi pri nas«. *Delo*, 3 (19. januar).
30. Jančič, Peter. 2015. Če bo v Nemčiji, bo precejšnja omejitev tudi v Sloveniji. *Delo*, 2 (15. december).
31. Jančič, Peter. 2015. Le pet tisoč prstnih odtisov od četrta milijona migrantov. *Delo*, 1 (21. november).
32. Jančič, Peter. 2015. Neskončnih kolon EU ne more sprejeti. *Delo*, 2 (21. november).
33. Jančič, Peter. 2015. Pahor: Vzpostaviti red na mejah države. *Delo*, 1 (6. november).
34. Jančič, Peter. 2015. Policija ima 35.000 odtisov migrantov. *Delo*, 3 (25. november).

35. Jančič, Peter. 2016. Šefic: Nismo zasegli orožja in migrantov ponoči ne tihotapimo. *Delo*, 2 (11. januar).
36. Jančič, Peter. 2016. Vlada se pripravlja tudi na slab razplet. *Delo*, 3 (26. januar).
37. Jančič, Peter. 2016. Vlada zavrača vrnitev beguncev, ki so le prečkali našo državo. *Delo*, 2 (8. januar).
38. Jančič, Peter. 2016. Zavrnili 651 zahtev za vrnitev tujcev. *Delo*, 2 (13. januar).
39. Kajzer, Rok. 2015. Mali, ubogi in nepomembni. *Delo*, 2 (25. september).
40. Kajzer, Rok. 2015. Na robu pameti. *Delo*, 1 (5. november).
41. Kajzer, Rok. 2015. Vi, mali Orbani. *Delo*, 5 (21. september).
42. Karba, Dejan in Zore, Janoš. 2015. Družine večinoma že vse na drugi strani Mure. *Delo*, 3 (22. september).
43. Karba, Dejan. 2015. »Vsak naj napravi za Slovenijo tisto, kar mora ...«. *Delo*, 3 (3. november).
44. Karba, Dejan. 2015. Človekoljubnost blede. *Delo*, 11 (20. oktober).
45. Karba, Dejan. 2015. Dolgo potovanje kot preizkušnja človekove ponižnosti. *Delo*, 3 (21. september).
46. Kocmur, Helena. 2015. Ekscesi nič hujši kot na večji gasilski veselici. *Delo*, 4 (24. oktober).
47. Kocmur, Helena. 2015. Ljudje bodo prihajali, dokler bodo vrata odprta. *Delo*, 3 (24. september).
48. Krajčinović, Nina. 2015. Da nas ne bo nekoč sram. *Delo*, 10 (23. september).
49. Kramžar, Barbara. 2016. »Ob milijonih, ki čakajo, Slovenija mora ukrepati«. *Delo* 2 (
50. Kuralt, Špela. 2015. Na polju ob Sotli so čakali več ur. *Delo*, 3 (21. oktober).
51. Kuralt, Špela. 2015. Zdravniška oskrba za zdaj obvladljiva. *Delo*, 4 (4. november).
52. Markeš, Janez. 2015. Kužne zadeve. *Delo*, 1 (3. november).
53. Markeš, Janez. 2016. Prihaja tisti čas. *Delo*, 5 (25. februar).
54. Maselj, Brane. 2015. Na poti za mitom v obljubljeni deželo. *Delo*, 3 (29. september).
55. Milošič, Franc. 2016. Begunskemu centru se bodo uprli. *Delo*, 2 (14. januar).
56. Milošič, Franc. 2016. Domačini nenehno nadzirajo vojaško območje. *Delo*, 4 (29. januar).
57. Milošič, Franc. 2015. V Ormožu opozarjajo: Ograja je nesmiselna in nepotrebna. *Delo*, 3 (23. december).
58. Pojbič, Jože in Vukelić, Majda. 2015. Slovenija pripravljena na drugi val. *Delo*, 2 (29. september).

59. Pojbič, Jože. 2015. Tok prebežnikov usahnil, centri po državi prazni. *Delo*, 3 (27. november).
60. Potič Zoran. 2016. Zdrav razum. *Delo*, 5 (19. februar).
61. Potič, Zoran. 2015. Begunci poglobljajo ideološki prepad. *Delo*, 2 (26. september).
62. Potič, Zoran. 2015. Razumno in humano. *Delo*, 1 (19. september).
63. Potič, Zoran. 2015. Slovenija pričakuje, da bo Nemčija rekla stop. *Delo*, 2 (10. december).
64. Potič, Zoran. 2015. Zadnji klic k evropski solidarnosti. *Delo*, 1 (11. november).
65. Potič, Zoran. 2015. Zaradi napada na Francijo poostren nadzor na južni meji. *Delo*, 3 (18. november).
66. Potič, Zoran. 2015. Zavezništvo humanizma. *Delo*, 1 (21. oktober).
67. Potič, Zoran. 2016. Jezik ksenofobije. *Delo*, 1 (22. februar).
- Kajzer, Rok. 2016. Vonj izrednih razmer. *Delo*, 5 (23. februar).
68. Potič, Zoran. 2016. Slovenija sinoči omejila vstop beguncev v državo. *Delo*, 1 (22. januar).
69. Potič, Zoran. 2016. Vojna krajina. *Delo*, 5 (18. januar).
70. Račič, Blaž. 2016. Krizni centri niso za mladoletne begunce. *Delo*, 4 (20. januar).
71. Rajšek Bojan in Zore Janoš. 2015. Šotori postavljeni, humanitarni delavci pripravljeni. *Delo*, 3 (18. september).
72. Rak, Peter. 2015. Bojijo se da bo beguncev več kot krajanov. *Delo*, 11 (7. oktober).
73. Rak, Peter. 2015. Občutek krivde. *Delo*, 18 (27. november).
74. Rak, Peter. 2015. Zaprtje meje na plečih gostincev. *Delo*, 2 (30. december).
75. Rak, Peter. 2016. Župan Lenarta napoveduje možnost referendumu. *Delo*, 2 (27. februar).
76. Slabe, Damijan. 2015. Ne čakajmo na Evropo. *Delo*, 1 (18. september).
77. Slabe, Damijan. 2016. Naj sosed bo mejak. *Delo*, 6 (16. januar).
78. Videmšek, Boštjan. 2015. »Hudo je ... en mesec sem na poti, a nikjer ni bilo tako«. *Delo*, 5 (22. oktober).
79. Videmšek, Boštjan. 2015. »Prosim, vode! Prosim! Pomagajte mi!« *Delo*, 3 (21. oktober).
80. Videmšek, Boštjan. 2015. Begunske poti se zapirajo, žica z rezili pa širi. *Delo*, 1 (15. december).
81. Videmšek, Boštjan. 2015. Bodeča resnica. *Delo*, 1, (15. december).
82. Videmšek, Boštjan. 2015. Hitrost teme. *Delo*, 1 (14. november).
83. Videmšek, Boštjan. 2015. Omogočimo mir! *Delo*, 5 (24. oktober).
84. Videmšek, Boštjan. 2015. Strašenje s številkami. *Delo*, 3 (11. november).

85. Videmšek, Boštjan. 2015. Zakaj gre »prav zdaj« proti Evropi toliko ljudi? *Delo*, 3 (23. september).
86. Videmšek, Boštjan. 2016. Begunci, Judje 21. stoletja. *Delo*, 6 (1. januar).
87. Videmšek, Boštjan. 2016. Evropska protibegunska ofenziva. *Delo*, 6 (16. januar).
88. Vukelić, Majda in Zore, Janoš. 2015. Prehod ekonomskih migrantov (še) ni ustavljen. *Delo*, 3 (20. november).
89. Vukelić, Majda. 2015. Cerar: Ograja na meji je mogoča. *Delo*, 4 (4. november).
90. Vukelić, Majda. 2015. Slovenija pribežnikov za zdaj ne vrača. *Delo*, 1 (20. november).
91. Vukelić, Majda. 2016. Brez ukrepanja se bo sistem sesul. *Delo*, 2 (15. januar).
92. Zabukovec, Mojca. 2015. Pravi zaslužkarji trdnjave Evrope. *Delo*, 25 (9. november).
93. Zore, Janoš, Einspieler Vili, Vodovnik, Dejan. 2015. Trije begunski vagoni v Dobovi. *Delo*, 3 (18. september).
94. Zore, Janoš. 2015. Brežice državi: Zakaj vzdržujete kaos? *Delo*, 5 (22. oktober).
95. Zore, Janoš. 2015. Država si želi več večjih in manj manjših centrov. *Delo*, 2 (25. oktober).
96. Zore, Janoš. 2015. Na najbolj obleganem travniku v državi. *Delo*, 5 (23. oktober).
97. Zore, Janoš. 2015. Na nepravi strani meje. *Delo*, (19. september).
98. Zore, Janoš. 2015. Na vozičku od Turčije do policijske postaje Brežice. *Delo*, 3 (19. september).
99. Zore, Janoš. 2015. Pogreb begunca plačala občina. *Delo*, 2 (18. december).
100. Zore, Janoš. 2015. Posavski rešitelj življenj. *Delo*, 12 (2. november).
101. Zore, Janoš. 2015. Prostovoljci v stalni pripravljenosti na nove begunce. *Delo*, 3(12.oktober).
102. Zore, Janoš. 2015. Proti postavitvi ograje na travnikih. *Delo*, 3 (11. november).
103. Zore, Janoš. 2015. Prvi dan po beguncih – dan za čiščenje. *Delo*, 3 (29. oktober).
104. Zore, Janoš. 2015. Strašljivo. *Delo*, 5 (26. oktober).
105. Zore, Janoš. 2015. Vlaku za vlakom. *Delo*, 3 (21. oktober).
106. Zore, Janoš. 2016. Zdravniki ponoči nič več v Dobovo. *Delo*, 4 (18. januar).

PRILOGA A: Zastopanost virov informacij v analiziranih prispevkih

VIRI	Elitni uradni viri	Uradni viri	Neuradni viri	Elitni uradni viri, uradni viri in neuradni viri	Novinarsko delo
Elitni uradni viri (samostojno)	33	11	2	X	X
Uradni viri	19	X	6	X	X
Neuradni viri	4	X		X	X
Elitni uradni viri, uradni viri in neuradni viri	X	X	X	4	X
Novinarsko delo	4	X	X	X	23

